

במדבר ל פינחס

אונקלוס

מִשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ פ פ

קס"ח. לחלק סי'. ואלו פלה"ו סי'. ומפטירין ויד ה' היתה אל אליהו (במלכים א' סימן י"ח וסימן י"ט):
רש"י

עובר בכל תאמר מא): (ח) ויאמר משה להפסיק תחלה ולומר שחזר משה ואמר פרשה אל בני ישראל. להפסיק הענין מב) דברי רבי ישמעאל לפי שער כאן דבריו של מקום ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה הולך

מקורי רש"י

(מא) ספרי: מב) ספרי, ועיין ספרי"מ סי' נ"ז:

במדבר ל מטות

אונקלוס

ב וידבר משה אל־ראשי המטות
קבני ישראל לאמר זה הדבר

אבן עזרא

ב ראשי המטות. לפי דעתי שזאת הפרשה היתה אחר מלחמת מדין, על כן היא אחריה (ה) כמו ותדבר מרים ואהרן במשה (למעלה יב א) אחר ויהיו בהצרות (שם יא לה) (ב) כאשר פירשתי (ג), והכתוב אמר שבאו בני גד אל משה ואל אלעזר ואל נשיאי העדה ודברו דבריהם (ד) ואחרי כן כתוב ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון ואת ראשי אבות המטות (ה) הם נשיאי העדה הנזכרים (ו), ובעבור שאמר משה לבני גד ולבני ראובן והיוצא מפיכם תעשו (ז) על כן כתוב, וידבר משה אל ראשי המטות, ושם להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן וגו' (י) חף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. משה נתנבא בכה אמר ה' כחלות הלילה ז). והנביאים נתנבאו בכה

יהר"אור

(א) ע"כ הזכיר מלחמת מדין אחריה וסמוכה לה: (ב) ולכל תקפה, ח"כ מדוע לא נכתבה הפרשה אחר מלחמת מדין, ויביא ראיה, שהוא כמו ותדבר מרים ואהרן במשה, אחר ויהיו בהצרות, והמטות היתה קודם, כי קודם נלטרעה, ואח"כ ויהיו בהצרות, וכתובה קודם: (ג) למעלה (יא לה),

מנחת יהודה

(א) אין פירושה וידבר משה אל ראשי המטות כדי שיאמרו הם לבני ישראל, והיינו לאמר, אלא על דרך חלוק כבוד הוא שאמרה להם לבדם תחלה, ואח"כ היה חזר משה בעצמו ושלמה ג"כ לכל ישראל (הזכרון): (ב) אחרי שכל הדברות נאמרו לנשיאים תחלה: (ג)

במקורי רש"י
(א) ספרי: ב) עיין ספרי בהעלותך: ג) שמות ל"ד, ל"ב: ד) ספרי, נדרים ע"מ ח' ג"כ ק"כ ב' מדרש חגיגה ילקוט חשפ"ג: ה) ויקרא י"ז ב': ו) שם ז' שמות י"ח סי' שראש כל שבט ושבת יתיר הנדרים: העולם

אונקלוס

במדבר ל משות קרג 265

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה : ג אִישׁ כִּי יִדַּר נֶדֶר
 לַיהוָה אֹהֵי שְׁבַע שְׁבַע לְאָסֵר
 אָסֵר עַד נִפְשׁוֹ לֹא יַחַד דְּבָרוֹ כְּכֹל־
 הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה : ד וְאִשָּׁה כִּי־
 תִּדַּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אָסֵר
 בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ : ה וְשָׁמַע

פְּקִיד יי: ג גִּבֹר אֲרֵי יִדַר
 נֶדֶר קָדָם יי או יָקִים קָיָם
 לְאָסֵר אָסֵר עַד נִפְשָׁה לֹא
 יִבְטֵל פְּתִנְמָה כְּכֹל דִּיפּוֹק
 מִפּוֹמָה יַעֲבֹד : ד וְאִתְּתָא
 אֲרֵי תִדַר נֶדֶר קָדָם יי
 וְתִסֵּר אָסֵר בְּבֵית אָבוּתָא
 בְּרַבִּיּוּתָא : ה וְיִשְׁמַע
 אָבוּתָא ית נְדָרָה וְאָסְרָה

רש"י

אבן עזרא

כתוב בכל היוצא מפיו יעשה (ח) [א]: לבני ישראל שיאמרו בן לבני ישראל (ט) [ב]: ג לה' שהזכיר השם והנדר [ג], אם יהיה בן אתן לשם כך וכך, או אתענה (י): השבע שם הפועל (יא) ובא עם שם (יב) וכמוהו רבים: לא יחל דברו. כמו לא יחלל דברו (ויקרא כא יב) (יג) [ד] ואיננו לשון מחילה (יד) [ה], והנה אנחנו צריכין לקבלה (טו) כי הכתוב אמר איש ואשה ולא פו' מתי יהיה איש, או מתי תהיה אשה (טז): ד ואסרה אסר. או אסרה אסר (יז) ואסרה ממשקל אחר (יח) ואיננו כמו

אמר ה' ח). מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר ד (ט). ד"א זה הדבר מעוט הוא לומר שהחכם בל' התרה ובעל (ואב) בלשון הפרה כלשון הכתוב כאן ואם חלפו אין מותר ואין מופר (י): (ג) נדר. האומר הרי עלי קונס ה) שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני יכול אפילו נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היולא מפיו יעשה ת"ל לאסור אסר לאסור את המותר ולא להתיר את האסור יא): לא יחל דברו. כמו לא יחלל דברו לא יעשה דבריו מולין יב): (ד) בבית אביה. ברשות אביה ואפי' אינה צביתו ז): בנעריה. ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה. ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו יג) בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין. אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום יהל אור

קרני אור

[א] ודעת רמב"ן, לפי שהזכיר למעלה נדרי גבוה לבד מזדבדבתיכם ונדבדבתיכם ואמר כאן שיש עוד נדרי קדושים, וככל היולא מפיו האדם מייב לקיים ולעשות: [ב] עיין נתיב"ש מה שביאר בזה: [ג] ואין בן דעת מ"ל (ספרי) כי לדעתם אין צריך להזכיר את השם בעת נדרו, עיין התוס' שם אות ד' ועיין רב"ח מה שביאר בזה: [ד] עיין יטל אור שכן דעת רש"י ו"ל, ועי' כתב הרשב"ם, והמפרש לשון חלול לפי הפשט טעום הוא בידו ועיין בנתיב"ש מה שפירש ע"ז: [ה] עיין יטל אור, ועיין בפ' ר"ח (מגינה י) ח) שיפרש מאמר הגמרא שם, הוא אינו מוסל אבל אמרים מוחלין לו, ג"כ מלשון חלול ח"ל שם הוא לא מ"ס מענין התחלה, כמו אחל תת פחדך (דבר' ב) (טו) וכמו שיפרש: (טז) וכל זה מכוון היטיב בדרו"ל, ואיננו דבר אחר: (יח) כי היל"ל ואסרה איסר

לעשות: (ח) פסוק ג', והוא כמו והיולא מפיכם תעשו: (ט) לא בעבור בני ישראל: (י) שקבל עליו הנוס: (יא) פי' הוא מקור, והמקור יבוא עם הפועל כמו זכור תזכור: (יב) ויבוא לפעמים עם שם, כמו כאן, או השבע שבועה, כי שבועה שם: (יג) ושרשו הלל, וכן פי' רש"י ו"ל, לא יעשה דבריו מולין, והוא לשון חלול, ר"ל שיבא דבריו היולאים מפיו כהקדש, שאם לא יעשה כן יהללם, וכ"ה (ספרי) לא יעשה דבריו מולין: (יד) והוא (ברכות לב א) חגיגה י א) הוא אינו מוחל, אבל אחרים מוחלין לו, ועיין בס' המ"ב שכתב, ש"ל "תחלה" בתו"ו תחת אעפ"י ששניהם משרש הלל מבנין הכבד הנוסף: (טו) וכמו שיפרש: (טז) וכל זה מכוון היטיב בדרו"ל, עיין (נדה מה ב): (יז) פי' שנדרה נדר או אסרה אסר, ואיננו דבר אחר: (יח) כי היל"ל ואסרה איסר

מקורי רש"י

מנחת יהודה

ד) העולם מקשים וחרי ישעי' נתנבא בזה הדבר (ישעי' פס"ז: י) ספרי, נדרים ע"ז ב': יא) ספרי פס"ז, ילקוט תשפ"ה: יב) ספרי ילקוט שם: יג) ספרי, נדה מ"ה ב' בלק את בלעם (שם): ה) בול יגרום כאן "שבועה שלא פיה יבואו דברי הרב על נכון, והשגותיו של הרמב"ן כליל תחלופנה הוריעו תלפידו הרה"ח פ' חיים בראדי בשם אביו: ז) דיוקו מדרתיב (למטה פ' י"ז) בנעוריה בית אביה, וכתוב שם מתחלה בנעוריה ואח"כ בית אביה, לפרש שכל שבנעוריה היא ברשות אביה אפילו אינה בגינתו (רבך טוב):

ד) (ה) בסרנב מקומות בנ"ך: ט) ספרי ילקוט תשפ"ד פס"ז: י) ספרי, נדרים ע"ז ב': יא) ספרי פס"ז, ילקוט תשפ"ה: יב) ספרי ילקוט שם: יג) ספרי, נדה מ"ה ב' בלק את בלעם (שם): ה) בול יגרום כאן "שבועה שלא פיה יבואו דברי הרב על נכון, והשגותיו של הרמב"ן כליל תחלופנה הוריעו תלפידו הרה"ח פ' חיים בראדי בשם אביו: ז) דיוקו מדרתיב (למטה פ' י"ז) בנעוריה בית אביה, וכתוב שם מתחלה בנעוריה ואח"כ בית אביה, לפרש שכל שבנעוריה היא ברשות אביה אפילו אינה בגינתו (רבך טוב):

אֲבִיָּה אֶת־נְדָרָהּ וְאֶסְרָהּ אֲשֶׁר
אֶסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ
אָבִיָּה וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אִפְרָ
אֲשֶׁר־אֶסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקּוּם: וְאִם־
הֵנִיא אָבִיָּה אֶתְהָ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ כָּל־
נְדָרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אֶסְרָה עַל־
נַפְשָׁהּ לֹא יִקּוּם וַיְהִי וַיִּסְכַּח לָהּ כִּי־
הֵנִיא אָבִיָּה אֶתְהָ: וְאִם־הָיוּ תְהִיָּה
לְאִישׁ וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אִו מִבְּטָא

די אסרת על נפשה
וישתיק לה אבוקא
ויקומון כל נדרהא וכל
אסרי די אסרת על נפשה
יקומון: ו ואם אעדי
אבוקא יתה ביומא
דשמע כל נדרהא
ואסרהא די אסרת על
נפשה לא יקומון ומן
קדם יי ישתבק לה ארי
אעדי אבוקא יתה:
ואם מהיה תהוי לגבר
ונדרהא עליה או פרוש
ספותהא די אסרת על

אבן עזרא

רש"י

אמר (יט): ו הניא. כמו שבר והפרי, כמו את
תנואתי (למעלה יד לד) (כ): כיום שמעו.
זלא ביום אחר (כא): ו נדריה עליה. בבית
אביה (כב) ולא הניא אותה אביה (כג) בעלה
אמר (יט): ו הניא. הוא אומר הנאה זו הפרה יד).
וכן שמון ראש אל יני ראשי שו). וכן וידעתם את הנואתי (ז) אה אשר סרתם מעלי (ט):
וה' יסלח לה. צמה הכתוב מדבר באשה שנדרה בניזיר ושמע בעלה והפר לה (י) והיא לא
ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים זו היא שלריכה סליחה ואע"פ שהוא מופר.
זאם המופרין לריכין סליחה. ק"ו לשאינן מופרין (יח): (ז) ואם היו תהיה לאיש. זו
ארוסה (יא) או אינו אלא נשואה כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה. הרי נשואה אמור.
וכאן בארוסה (יב) וזא לחלוק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל או
הפר הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואל"ל אם קיים א' מהם: ונדריה עליה.

יהל אור

זהירק: (יט) אינו מהנפרד אפר כי בשמות הדגושים
לא תשתנה תנועת הפ"ה לשו"א, אבל הן ממשקל פעל
בשני קמלין כמו מן דבר נאמר דברה דבריה
(נתה"ש): (כ) עיין ביאורי"ש: (כא) "ובס"י י"ז י"ז"
מנחת יהודה

תחלה פי' שהניא ענינו מנעה כדכפרש ואזיל, ולפי
שלא שייך לפרשה כאן מנע, דהא כתוב כל נדריה ואסריה
וגו' דמשמע שנדרה, לזה אמר רלומר וכו' ר"ל שמנעה
שלא תקיימנו בשהפר לה, כדאיתא בספרי הנאה זו איני
יודע מה היא: (ט) עיין בהכוח"ק ובהתורה"ם כה שביארו כוח: (י) עיין בס' הזכרון שכתב, מצאתי בנוסחא אחת
דפוסיות, באשה שנדרה בניזיר ושמע אביה והפר לה, ונכון הוא, ואעפ"י שאמר כאשה דמשמע נשואה אין לחוש,
שהרי הכתוב קראה אשה, דכתיב ואשה כי תדור נדר וגו' בכית אביה בנעוריה (פ' ד') וכן נמי הביא הבעל כעין גנים
ז"ל, והא דמישמע בעלה הביאה בווסלת לה האחרון כמו שהביאו בגמרא (קדושין פ"א ב', גזיר כ"ג א') וכן חציר
ע"ז הכוח"ק וז"ל, דברי רש"י במ"ש במה הכתוב מדבר באשה שנדרה ושמע בעלה וכו' הוא מנ' (נזיר כ"ג א') אבל
לא על פסוק זה, כ"א ע"פ י"ג, אישה הפרם וד' יסלח לה, ושם הלשון סכוון באשה ובעלה, ולא כאן דכיידי
באב ובתו, ובספרי מאמר זה על פסוק דילן אבל לא כלשון רש"י עיי"ש, ובחומש הנדפס עם פי' הגר"א נדפסו דברי
רש"י אלה על מקומם הראוי בפ' אישה הפרם, והוא נכון, ותמיהני על הר"א"ם ושאר מפרשי רש"י, שהאריכו שאר
על דבריו כאן, ולא השגיחו שהיא ממועות הדפוס: (יא) והויה זו לשון אירוסין הוא: (יב) וזה מדבר בנערה הטאורשת
שאין לה הפרה ע"י האב לבדו או ע"י הארוס לבדו אלא ע"י שניהם, ועיין המכאור לנתה"ש שכתב, בארוסת קטנת
הכתוב

אונקרוס

במדבר ל טמות קרד 267

שַׁפְּתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ :
 וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ וְהִחְרִישׁ
 לָהּ וּקְמוּ נְדָרֶיהָ וְאָסְרֶיהָ אֲשֶׁר־
 אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקְמוּ : וְאִם בְּיוֹם
 שָׁמַע אִישָׁהּ יָנִיא אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת־
 נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלְיָהּ וְאֵת מִבְטָא
 שַׁפְּתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
 וַיְהִי וְיִסְלַח־לָהּ : וְנָדַר אֶלְמָנָה
 וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
 יִקּוּם עָלֶיהָ : יָא וְאִם בֵּית אִישָׁהּ
 נְדָרָהּ אוֹ־אָסְרָה אִסַּר עַל־נַפְשָׁהּ

נַפְשָׁהּ : ח וְשָׁמַע בְּעֵלָהּ
 בְּיוֹמָא דְשָׁמַע וְיִשְׁתּוּק
 לָהּ וְיִקּוּמוּן נְדָרָהּ
 וְאָסְרָהּ דִּי אָסְרַת עַל
 נַפְשָׁהּ יִקּוּמוּן : וְאִם בְּיוֹמָא
 דְשָׁמַע בְּעֵלָהּ אַעֲדִי יָתָהּ
 וּבִמְלַ יָת נְדָרָהּ דִּי
 עָלָהּ וְיָת פְּרוּשׁ סְפּוֹתָהּ
 דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ וּמִן
 קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ :
 וְנָדַר אֶרְמְלָא וּמִתְרַכָּא
 כָּל דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ
 יִקּוּם עָלָהּ : יָא וְאִם בֵּית
 בְּעֵלָהּ נְדָרַת אוֹ אָסְרַת
 אִסַּר עַל נַפְשָׁהּ בְּקִיּוּם :

אבן עזרא :

יניא אותה (כד) : מ ביום שמוע. הדבר
 מפייה (כה) : מבטא שפתיה. השבועה (כו) :
 יא ואם בית אישה נדרה. האלמנה בימים
 הקדמונים (כו) [ו], והניא אותה לא תקיים
 נדרה בימי אלמנותה (כח) וזה על דבר העתיד
 שנדרה, ומת הבעל קודם הגעת הזמן (כט) מלת

רש"י

שנדרה צבית אביה ולא שמע צבן אביה ולא
 הופרו ולא הוקמו ב) : (ח) ושמע אישה
 זגו'. הרי לך שאם קיים הבעל שהוא
 קיים יג) כא) : (ט) והפר את נדרה אשר
 עליה. יכול אפילו לא הפר האב כב) ת"ל
 צנטוריה צית אביה כג) כל שצנטוריה צרשות
 אביה הוא יד) כד) : (י) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שאינה לא צרשות
 האב ולא צרשות הבעל וצאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר טו) כה). אבל אלמנה מן
 האירוסין מת הבעל נתרוקנה וחזרה לרשות האב טו) כו) : (יא) ואם בית אישה נדרה.
 יהל אור

קרני אור

ימל לעצמו, אבל אמרו מחילין לו : [ו] וכן פי' הרד"א,
 ולדעתם הכתוב מדבר פה בצאלמנה ולא ימלק בין ארוסה
 לנשואה, ודעת רש"י מדח"ל, שכלן מדבר בנשואה ובפי' ז'
 (כה) שסיפרה לו הנדרים שנדרה צבית אביה קודם שנשאה, ואמרו מפייה כי צריכה היה להתרע על מה
 שנדרה ונשבעה מעקרו, וכס' כ"י כתוב ביום שמוע, שם הפעל, והוא סמוך, והטעם ביום שמוע הדבר
 מפייה ע"כ, כי אות השי"ן נקוד בשוא, ולא בקמן כדרך המוכרת : (כו) כי אין הנדר הל עד שיוציא
 בשפתיו כי כבר אמר והפר את נדרה אשר עליה, וי"ו ואת במקום לו, ונדריה עליה לו מבטא שפתיה,
 ועיין בהזקוני שיפרש אין צטוי אלא שבעה שנאמר כי השבע לבעל בשפתים (ויקרא ה ד) : (כז) בעוד
 שהיה הבעל : (כח) אחר שמת הבעל : (כט) וכס' המ"ב, וכבא"י, וכד"ק "נעת הזמן" וכ"ה (נדריס

אביה ולא הניא אביה אותה : (כד) וכן פי' הרשב"ם,
 שבפסוק הזה מדבר בנדריס הקודמים קודם שנשאה,
 ומשמע לפי הפשט שהבעל מפיר בקודמים :
 (כה) שסיפרה לו הנדרים שנדרה צבית אביה קודם שנשאה, ואמרו מפייה כי צריכה היה להתרע על מה
 שנדרה ונשבעה מעקרו, וכס' כ"י כתוב ביום שמוע, שם הפעל, והוא סמוך, והטעם ביום שמוע הדבר
 מפייה ע"כ, כי אות השי"ן נקוד בשוא, ולא בקמן כדרך המוכרת : (כו) כי אין הנדר הל עד שיוציא
 בשפתיו כי כבר אמר והפר את נדרה אשר עליה, וי"ו ואת במקום לו, ונדריה עליה לו מבטא שפתיה,
 ועיין בהזקוני שיפרש אין צטוי אלא שבעה שנאמר כי השבע לבעל בשפתים (ויקרא ה ד) : (כז) בעוד
 שהיה הבעל : (כח) אחר שמת הבעל : (כט) וכס' המ"ב, וכבא"י, וכד"ק "נעת הזמן" וכ"ה (נדריס
 מקורי רש"י

בנחת יהודה

הכתוב מדבר, וע"ו כתב הרה"ח ר"ח ש"פ הוא, כי גם
 בנערה הדיו בן, ומשנה ערובה היא (נדריס פ"א מ"א)
 נערה מאורסה וכו', ועיין בסדרש אנדה שיפרש כאן
 כדעת הראב"ע שגם כאן מדבר בנשואה עיי"ש : יג) ויהיה
 האב, שאין הפרת האב כלום בלא הפרת הארוס : יד) והוא
 לאביה רשות בה : טו) אבל אם כה האב, אין הבעל לבדו מסר

פ"ו ס"ח ילקוט תשפ"ה : ב) ספרי נדריס ס"ח, ח' :
 בא) ספרי : כב) ספרי, נדריס ס"ח ח' : כג) ע' י"ו :
 כד) קדושין מ"ג ג' : כה) ספרי, כתובות מ"ט ח' : כו) נדריס
 פי' ושמע אישה זה ארוס שלה, וקמו כל נדריה אפילו הפר
 צריכה להפרתו : טו) ספרי ששואה שוב אין לאביה רשות בה : טו) אבל אם כה האב, אין הבעל לבדו מסר
 11 17

בִּשְׁבַע־הַיָּדָיִם וְשָׁמַעַי אִישָׁהּ וְהִחֲרִישׁ
 לָהּ לֹא הֵנִיָּא אַתָּה וְקָמוּ כָל־
 נְדָרֶיהָ וְכָל־אִסְרֵי אֲסָרָהּ עַל־
 נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְנֹאסֵיהֶפֶר יִפְרֹ אַתָּם |
 אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָל־מוֹצֵא
 שְׁפָתֶיהָ לְנְדָרֶיהָ וְלִאִסְרֵי נַפְשָׁהּ
 לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הַפֶּה וְיִהְיֶה
 יִסְלַח־לָהּ: יָד כָּל־נֶדֶר וְכָל־שְׁבַע־
 אִסְרֵי לְעֵנַת נַפְשֵׁי אִישָׁהּ יִקְיָמוּ
 וְאִישָׁהּ יִפְרֹנוּ: וְנֹאסֵיהֶחֲרִישׁ יִחֲרִישׁ
 לָהּ אִישָׁהּ מְיוֹם אֶל־יוֹם וְהַקִּים
 אֶת־כָּל־נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֵיהָ
 אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּים אַתָּם כִּי־הִחֲרִישׁ
 קָה בְּיוֹם שָׁמְעוּ: וְנֹאסֵיהֶפֶר יִפְרֹ

יב וישמע בעלה וישתוק
 לה לא אתה וקמו כל
 נדריה וכל אשר אסרה על
 נפשה יקום: ונאסיהפר אתם |
 אישה ביום שמעו כל מוצא
 שפתיה לנדריה ולאסרי נפשה
 לא יקום אישה הפה ויהיה
 יסלח לה: יד כל נדר וכל שבוע
 אסרי לענת נפשי אישה יקימו
 ואישה יפרנו: ונאסיהחריש יחריש
 לה אישה מיום אל יום והקים
 את כל נדריה או את כל אסריה
 אשר עליה הקים אתם כי החריש
 קה ביום שמעו: ונאסיהפר יפר

אבן עזרא

פליחה מפורשת (ל): יד לענות נפש. אפילו
 לענות נפש שהוא הצום כאשר פירשתי (לא) [ז]:
 טו והקים. כבר הקים (לב), ואחר בן פירש
 אך הקים איתם (לג) בעבור שהחריש ביום
 בלבד והם מפורשים במסכת נדרים (יו) כט):

קרני אור

ואם היו היום לאיש מדבר בארוסה: [ז] עיין בנתכ"ט
 מה שתפס את הח' ז"ל בזה, מה שכתב אפילו לענות נפש,
 הלא לדעת מו"ל אינו מפיר כ"ח נדרי ענוי נפש בלבד,
 ועיין המעמר שהדויק את הח' ז"ל, וכתב שאין להאשימו
 כמתנגד לדברי מו"ל בזה, כי לדעתי גם הרב (הוא הרמב"ע)
 מורה שאך דברים שיש בהם ענוי מפיר, אולם יען כתב
 ענוי נפש שהוא הלום, מביאר שגם הלום מפיר, אף
 שהוא אך לעבודת השם, ונוכל לומר דברי רב ודברי תלמיד
 דברי מי שומעין, וכ"ש שאר העינויים שאינם לעבודת
 סבורא כמו שלא תחוקט ושללא האכל דבר פלוני וכדומה:
 ענה, כי כבר הקים נכשהחריש לה ביום שמעו:

מנחת יהודה

עד שהכנס עמו לחיבה: (ז) ועיין ברמב"ן בה שתמה על
 רש"י ז"ל שקיצר דבריו, והוא ביאר שם:

רש"י

בנשואה הכתוב מדבר כו): (יד) כל נדר
 וכל שבועת אסר וגו'. לפי שאמר שהבעל
 מפר. יכול כל נדרים במשמע כח) ת"ל
 לענות נפש אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש
 (טו) ביום אל יום. שלא תאמר מעת לעת ל)

יהל אור

פט א) "אמרה הרי נזירה לאהר שלשים (והפר לה
 בעל) ח"עפ"י שנתאלמנה או נתגרשה בתוך שלשים הרי
 זה מופר": (ל) למעלה (יד יט): (לא) ויקרא (טז כט),
 והביא הכלל גם "כי כל עינוי שימלא במקרא דבק
 עם נפש הוא הלום", ומה שאמר הח' ז"ל, אפילו
 לענות נפש, מפני שהוא מפר ג"כ נדרים שנינו
 לבינה, ומה שאין בהם ענוי נפש, כגון שלא אכחל
 ושלא אפקס, עיין רמב"ן, ורמ"ה, ועיין קרני אור:
 (לג) ר"ל כי מה שאמר והקים, אינו ר"ל שהקים
 (לג) והוי"ו היא לתשובת התנאי, ומבאר ח"כ סבת

מקורי רש"י

ע"א, פס"ז: כו) ספרי נדרים ס"ו ח', פס"ז: כח) ספרי
 כט) דף ע"ט א' וב' עיין ילקוט משפ"ה: (ל) ספרי
 נדרים

אונקרוס

במדבר ל לא ממות קרה 269

אתם אחרי שמעו ונשא את עונה:
 "אלה החקים אשר צוה יהוה
 את משה בין איש לאשתו בין
 אב לבתו בנעוריה בית אביה: פ
 שני לא " וידבר יהוה אל משה
 לאמר: ב נקם נקמת בני ישראל
 מאת המדינים אחר תאסף אל
 עמיה: ג וידבר משה אל העם לאמר החלצו
 מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין קתת נקמת

חובה: י אלון קימיה די
 פקיד יית משה בין גבר
 לאתתה בין אפא לבתה
 ברביותה בית אביה:
 א ומליל י עם משה
 למימר: באתפרע פר ניה
 בני ישראל מן מדינאי
 פתר בן התפגיש לעמיה:
 ג ומליל משה עם עמא
 למימר זריזו מנכון גברין
 לחיפא ויהון על מדין
 רש"י

אבן עזרא

שמעי (לד): בן ונשא את עונה. כי הוא
 ברשותו (לה) [ה]: יז בין איש לאשתו. והוא
 בוגרת (לו): בין אב לבתו. אם איננה בוגרת,
 על כן נאמר בנעוריה (לו): ג החלצו. חגרו
 חלוציכם (ה): נקמת ה'. היא נקמת בני ישראל

לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר
 אלא עד שתחסך יח): (עז) אחרי שמעו.
 אחרי שמעו וקיים יט) שאמר חפשי צו וחזר
 והפר לה אפילו צו ציוס לא): ונשא את
 עונה. הוא נכנס תחתיה לב). למדנו מכאן

שהגורם הקלה לחזירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין: (ב) מאת המדינים. ולא מאת
 המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם שלא
 נאמר אלא ואל תחגר צם מלחמה א) אכל מדינים נחשבו על ריב לא להם ב). ד"א
 מפני צ' פרידות ג) טובות שיש לי להוליא מהם. רות המואביה ונעמה העמונית ג):
 ג) וידבר משה וגו'. אע"פ שמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא חימר ד):
 החלצו. כחרגומו לשון חלוצי לצא ה) מזויינים: אנשים. לדיקים ו) וכן צחר לנו
 אנשים ז). וכן אנשים חכמים וידועים ח): נקמת ה'. לפי שעמדו כנגד ישראל נחשבו

יהל אור

קרני אור

[ח] וכן כמנ שמקוני שהיא חנוסה שסבורה היא שיכול
 הוא להפר, ולא היה לה ללמוד, אבל הוא היה לו ללמוד
 ולא למד, לפיכך ישא הוא את עונה:

הקימו: (לד) כי השתיקה צמי שיש צידו למחות,
 היא קמו הודאה, שהשותק הוא כמסכים צמה שנעשה:
 (לה) והייבט לשמוע לו, והעון עליו. כמשפט כל
 מכריה את חבירו לעבור עבירה: (לו) אף אם היה בוגרת יכול הכעל להפר: (לז) כי רק בנעוריה יכול האב
 להפר, אבל לא בוגרת, ועיין ברב"ח מה שהרחיב לצאר כל דיני האשה, נערה, ארוסה, נשואה, אלמנה:
 (ח) לפי שחוגרים החרב על החלצים יאמר החלצו, וכן ועבר לכם כל חלוצן (למטה לב כא) פי' חגור
 כלי מלחמה בחלצים, ועיין בס' המ"ב שכתב, ש"ל חגרו חלוצים", וכן הוא בס' כ"י, וירצה היו
 נחלצים, כלומר חגרי חלצים, וכ"כ הרד"ק ז"ל בשרשים וז"ל, איננו יולא כאשר כתב ר' יונה, אבל

מקורי רש"י

מנחת יהודה

ית) הפרת נדרים כלה מתחלת היום עד סופו, כיום האסור
 בסעשה בראשית, ובאותו יום בנו, שהיום הולך אחר הלילה
 שעבר בענין שבתוב ויהי רוב ויהי בקר (ברא' א' ה')
 ואינו מעת לעת, הלכך נדרה בלילה יש לה זמן הפרה
 כל אותו הלילה וכל אותו היום של חמחרה, ואם נדרה
 ביום, אין לה זמן הפרה אלא עד שקיעת החכה (רב"ח):
 יט) ולא אחר ששמע והחריש: ה) מלחמה הוא דלא הא
 אנגריא להשפיער בהן להביא לתם טים וסונו: צ) ע"י
 גזלות

מדיס פ"ו צ' פס"ו: לא) נדרים ע', א': לב) ספרי, מדרש
 אגדה: א) דבר' ב' ט': ב) עיין ברש"י מה שטעור ע"ו:
 ג) צ"ק ל"ח ב' ד) תנחומא א' ג' וד' תנחומא ב' ג'
 ספרי במד"ר פכ"ב ב': ה) פ' ס': ו) תנחומא א' ג'
 תנחומא ב' ג' שמו"ר פ"כ מכולתא בשלח במד"ר סס ילקוט
 השפ"ס מדרש אגדה: ז) שמות י"ו, ט': ח) דבר' א', ע"ו:
 אנגריא עבד בהו (ב"ק ל"ח ב') ופי' רש"י ו"ל שם,

במדבר לא ממות

אונקרוס

לְמִיָּהּ פְּרַעְנוֹת דִּין עָמָא
 דִּי בְּמִדִּין : ד אֲלֵפָא
 לְשִׁבְטָא אֲלֵפָא לְשִׁבְטָא
 לְכָל שְׁבִטָא דִּישְׂרָאֵל
 תִּשְׁלַחֵן : ד ח י א :
 וְאֲתַבְּחֵרוּ מֵאֵל פִּיָּא
 דִּישְׂרָאֵל אֲלֵפָא לְשִׁבְטָא
 תְּרֵי עֶשְׂרֵי אֲלֵפִין מִזְרֵי
 חֵיָּא : ו וְשִׁלַּח יִתְהוֹן
 מִשֶּׁה אֲלֵפָא לְשִׁבְטָא
 לְחֵיָּא יִתְהוֹן וְיֵת פִּינְחָס
 בְּרֵי אֲלֵעֶזֶר בְּהֵנָא לְחֵיָּא
 וְכַנִּי דְקוּדִישָׁא וְחֻצְצֵרֵת

יְהוָה בְּמִדִּין : ד אֲלֵף לְמִטָּה אֲלֵף
 לְמִטָּה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ
 לְצָבָא : ה וַיִּמְסְרוּ מֵאֲדָפֵי יִשְׂרָאֵל
 אֲלֵף לְמִטָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲלֵף חֲלוּצֵי
 צָבָא : ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשֶּׁה אֲלֵף
 לְמִטָּה לְצָבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס
 בֶּן־אֲלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָל־י
 הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֵרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ :

רש"י

אבן עזרא

בעבור עבודת כוכבים (ב) : ה וימסרו. כמו
 וינתנו (ג) וקרוב סמנו למסור מעל בה' (פ')
 (ז) [א] : ו וכלי הקדש. הארון (ה) [ב] :
 (ז) (י) : (ה) וימסרו. להודיעך שבחן של
 רזעי ישראל (יא) כמה הם חביבים על ישראל. עד שלא שמעו צמיתתו מה הוא אומר עוד
 מעט וסקלוני (יב). ומשמעו שמיתת משה תלויה בצקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו
 על כרחן : (ו) אותם ואת פינחס. מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם (יג). ומפני
 מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר. אמר הקב"ה מי שהתחיל במלוא שהרג כוזבי בת
 לור יגמור יד). ד"א שהלך לנקום נקמת יוסף חבי אמו שנאמר והמדנים מכרו אותו (טו)
 ומנין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף שנאמר מצנות פוטיאל (טז) מורע יתרו שפיטס עגלים
 לעבודת כוכבים ומורע יוסף שפטפט בילרו (יז). ד"א שהיה משיח מלחמה (יח) :
 וכלי הקדש. זה הארון והל"ץ (ה) שהיה צלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים
 והוא עלמו פורח עמהם הרחה להם את הל"ץ שהשם חקוק בו והם נופלים (יט) לכך
 נאמר על חלליהם צמלכי מדין שנופלים על החללים מן האויר וכן צבלעם כתיב אל

יהל אור

קרני אור

הוא כאלו אמר החללו מקלחתם האנשים והגבורים
 בכס ויהיו על מדין ע"כ, ויורה על הנפעל בעלמו
 ועיין ברב"ח וברד"א : (ב) שהחטיו אתם בעון
 פעור, ע"כ נקראת גם נקמת בני : (ג) וכן פי'
 הרד"ק שעיניו ענין הנתינה בכל לב, והתשומה ברשות
 אחר, הן בדבר מדברים והן בגוף האדם עלמו :
 (ד) שמסרו והסקירו נפשותן להיות זה מעל :
 (ה) גכ"ה (ספרי טוטה מג א, תנחומא א, ג

[א] רש"י וכן הרשב"ם ז"ל פי' וימסרו צל כרחן, והוא
 מדר"ל, ורע"ם פי' וימסרו למשה מאת כל
 שבט ושבט ואונקלוס ויוב"ע תרגמו, ואחבסרו : [ב] לא
 נוכל לפרש מה הם כלי הקדש, רק כפי' מו"ל שהוא הארון
 וא"כ מצינו שמוזן מרע"ה היה הארון כולך עמו במלחמה,
 וזה מהטעם שאמר הוא ע"כ קומה ה' ויפלו וגו' (אם
 למקרא) ושד"ל פי' חין נראה שהוא הארון כי היה הכתוב
 אומר שהלכו עמו הלויים נושאי הארון, גם לא הניח
 כי לא היה לונש בגדי כ"ג, ואלעזר אביו מי, גם לא
 סמולרות, כי סמולרות חין קדש, לפיכך לא ידענו מה
 הם, ואולי הם האורים ותומים (כתרגום ירושלמי) ולצורך המלחמה לקם אותם אעפ"י שלא לבש בגדי כבוד,
 פ"כ, והנה מה שהביא המ' שד"ל, ואולי הם האו"ת כתרגום ירושלמי כ"ס (תנחומא א ג, תנחומא ב ב, במד"ר פכ"ב

מקורי רש"י

מנחת יהודה

(ט) תנחומא ח' ונ' שם במד"ר שם ילקוט שם : (י) ספרי,
 פס"ו : (יא) ספרי, תנחומא ח' ג', תנחומא ב' ד' במד"ר שם
 מדרש אגדה, פס"ו : (יב) שמות י"ז ד' : (יג) ספרי, מדרש
 אגדה, פס"ו : (יד) תנחומא ח', תנחומא ב' ה' : (טז) ברמ'
 ל"ו, ועיין ספרי טוטה מג א, פס"ו : (טז) שמות ו' כ"ה :
 (יז) טוטה מג א' ח' : (יח) תנחומא ח' ד' ירושלמי סנהל'
 פי"א

נחלות : (ג) יתרו שבט' ב' יאמר נקמת בני, וכאן נקמת
 ח' : (ד) כ"ה בספרי, והגר"א גורס בספרי, להוציא שבט
 לוי, כי לא סצאנו ששבמו של לוי ילך למלחמה :
 (ה) ובספרי, תנחומא א' ג' תנחומא ב' ה', יומא מ"ג
 א', במד"ר פ' כ"ב ד' וילקוט השפ"ה פס"ו, הוא הארון,
 (ז) עיין מקורי רש"י לעיל י"א אות ח' ועיין ילקוט השפ"ה :
 14 17

אונקלוס

במדבר לא ממות קרו 271

וַיָּצְבֹאוּ עַל־מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה וַיְהִרְגוּ כָּל־זָכָר: ^ח וְאֶת־
 מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חַלְלֵיהֶם אֶת־
 אָוִי וְאֶת־דָּקָם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹר
 וְאֶת־דָּבֶעַ הַמַּשֶּׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֶת־
 בְּדַעַם בֶּן־בְּעֹזֵר הָרְגוּ בַּחֶרֶב:
^ט וַיָּשָׁבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְיָן
 וְאֶת־טַפָּם וְאֶת כָּל־בְּהֵמָתָם וְאֶת־
 כָּל־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בָּזְזוּ:
 וְאֶת כָּל־עֲרֵייהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֶת

בְּבִתָּא בִידָה: וְאֶת־חֵילָו
 עַל מִדְיָן כַּמָּא דִּי פִקִּיד
 יִי ית מֹשֶׁה וּקְטִילוּ כָּל
 דְּכוּרָא: ^ח וְיִית מַלְכֵי מִדְיָן
 קְטִילוּ עַל קְטִילֵיהוֹן יִית
 אָוִי וְיִית דָּקָם וְיִית צֹר וְיִית
 חֹר וְיִית רַבֵּעַ חַמְשָׁא
 מַלְכֵי מִדְיָן וְיִית בְּדַעַם בֶּן
 בְּעֹזֵר קְטִילוּ בַּחֶרֶב:
^ט וַיָּשָׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִית
 נָשֵׁי מִדְיָן וְיִית מִפְּלִהוֹן וְיִית
 כָּל בְּעִירֵיהוֹן וְיִית כָּל
 גִּיתֵיהוֹן וְיִית כָּל נְכֵסֵיהוֹן
 בָּזְזוּ: ^י וְיִית כָּל קְרוּיֵיהוֹן
 בְּמוֹת־בְּנֵיהוֹן וְיִית כָּל בֵּית
 סְגִדְתֵיהוֹן אֹקִידוּ בְּנוֹרָא:

אבן עזרא

רש"י

ז ויהרגו כל זכר. גדול בשנים (ז): ח ואת צור. אבן בזבז (ז): ובלעם בן בעור. יא אחר ששב אל מקומו בא אל מדין כאשר שמע רמגפה שהיתה בישראל בעצתו שב לקחת ממון מזקני מדין (ח): ט חילם. שם כלל, והוא זהב וכסף ונחשת וברזל ובגדים (ט): י ואת כל עריהם במושבותם. כלל ופרט (י): שירותם. עשרים וארבעה מישראל בעלתו ולא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עלה רעה אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם. ועכשיו צי"ב חלף אתם באים להלחם. נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו (כד): בחרב. הוא בא על ישראל והחליף אומותו באומנותם. שאין נושעים אלא בפיהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפס אומנותם לקללם בפיו. חף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות שבאין בחרב בה) שנאמר ועל חרבך תחיה בו: (י) שירותם. מקום פלטרין שלהם (ז) שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם. ד"א לשון מושב שריהם. כמו שמחורגם סרני פלשתים. טורני פלשתאי:

חלליהם. בספר יהושע (כ): בידו. ברשוהו (כא). וכן ויקח את כל ארצו מידו (כב): (ח) חמשת מלכי מדין. וכי אינו רואה שחמשה מנה הכחוצ למה הוזקק לומר חמשת אלא ללמדך ששון כולם בעלה והושו כלם צפורענות (כג). בלעם הלך שם ליטול שכר עשרים וארבעה חלף שהפיל מישראל בעלתו ולא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עלה רעה אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם. ועכשיו צי"ב חלף אתם באים להלחם. נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו (כד): בחרב. הוא בא על ישראל והחליף אומותו באומנותם. שאין נושעים אלא בפיהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפס אומנותם לקללם בפיו. חף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות שבאין בחרב בה) שנאמר ועל חרבך תחיה בו: (י) שירותם. מקום פלטרין שלהם (ז) שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם. ד"א לשון מושב שריהם. כמו שמחורגם סרני פלשתים. טורני פלשתאי:

קדני אור

יהל אור

ד ועיין (יומא עג ח) שמטות מלמדה טעל כפוט במלמדה כח בגדים ועיין רש"י שם, ד"ס, כי אתם רבין וטרלב"ג פי' כי ויזו ומזלרות נוסף כו"ו, ואיך ועכ"ל והטעם וכלי הקדש שפס מזלרות כמנועה סיכ ביחז וכו"כ כרד"ק שרש חיל: (י) כל עריהם כלל,

ותנהומא ב (ה) ורש"י ז"ל פי' זה הארון והלוי: (ו) כי כל זכר בטף לא הרגו עד שנה משה (פ' יז): (ז) ויוב"ע חרגם הוא בלק: (ח) כן פי' רש"י ז"ל, זהו מג' (סנהד' קו א), ועיין (למעלה כד יד) יהל אור (אות מא): (ט) והוא שם כלל להון ורכוש

מנחת יהודה

מקורי רש"י

ובמדרש אנדה, ח הציץ: (ו) פי' שלא ההסירותו שכרו: (ז) ובספרי זו ע"ג שלהם מקום שהיו במדבר, ופי' חתומים ששם היו מנחשים ורואים בכוכבים שוח היח עבודתם, כי על נחש ינחש בו (ברא' ס"ד ח') ת"י מטיירא מטייר ביה, ופי' השני (ספרי שם) מקום שהיו נוסרים שלהם, פי' מושב השרים כפי' השני ברש"י כאן, על התר הנקרא "מור" או להיותם עגולים, ובפס"ז מקום

פי"א במדר' פ"כ, כ"י ופי' כ"ב, ה', מדרש אגדס: (כ) י"ג כ"ב: (כא) ספרי: (כב) לפיל כ"א כ"ו: (כג) ספרי, פס"ו: (כד) הנסומא א' ג', הנסומא ב' ה', ספרי, סנכ"ד ק"ו א', במדר' פ"כ כ', מדרש אגדס, פס"ו, ילקוט תשפ"ה: (כה) עיין רש"י לפיל כ"ב כ"ג: (כו) בראשית כ"ז ט': ואו"ת בית סנדחתון, ונקראו שירות, או לחיותם פיוסדים

כִּלְטִירְתֶּם שֶׁרְפוּ בְּאִישׁ: יֵא וַיִּקְחוּ
 אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֶת־כָּל־הַמִּלְקוֹחַ
 בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: יב וַיָּבֹאוּ אֶל־
 מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׂבִי וְאֶת־
 הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה
 אֲדֵעֲרֹבֶת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן
 יַרְחוֹ: ס שְׁלִישֵׁי שְׁנֵי כֶּשֶׁן מְחֻבְּרִין יג וַיֵּצְאוּ
 מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׂי־
 הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶת־מַחֲוִיץ
 לַמַּחֲנֶה: יד וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי

יֹאשְׁבוּ יִתְּכֵל עֲדָאָה וַיֵּת
 כֵּל דְּבִרְתָּא בְּאִנְשָׁא
 וּבְבַעֲרָא: יב וַאֲתִיּוּ לְוָה
 מֹשֶׁה וְלָוֹת אֶלְעָזָר כֹּהֵנָא
 וְלָוֹת כְּנִשְׂתָּא דְּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל יֵת שְׂבִיָּא וַיֵּת
 דְּבִרְתָּא וַיֵּת עֲדָאָה
 לְמִשְׁרֵיתָא לְמִשְׁרֵיָּא
 דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדֵּנָא
 דִּירְחוֹ: יג וַנִּפְקֹוּ מֹשֶׁה
 וְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא וְכָל רַבְרָבֵי
 כְּנִשְׂתָּא לְקַדְמֵת הַוֵּן
 לְמַבְרָא לְמִשְׁרֵיתָא:
 יד וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה עַל דְּמַמְנֵן
 עַל חִיקָא רַבְנֵי אֶלְפִין
 וְרַבְנֵי מְאוֹתָא דְּאֶתוּ

רש"י

(יא) ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד שהי
 כשרים ולדיקים ולא נחסדו על הגזל לשלוח
 יד בצזה שלא ברשות. שנאמר את כל השלל
 וגו' ועליהם מפורש בקבלה (כו) שניך כעדר
 הרחלים וגו' (כח). ואף אנשי המלחמה שביך
 כלם לדיקים: שלל. הן מטלטלין של מלבוש
 ותכשיטין: בז. הוא ביזת מטלטלין שאינם
 מלקוח: מלקוח. חרס ובהמה. ובמקום שכתוב שבי חלל מלקוח. שבי באדם. ומלקוח
 צבהמה (ט): (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נערי ישראל יולאים
 לחטוף מן הצזה כח: (יד) ויקצוף משה על פקודי החיל. ממונים על החיל ללמדך

יהל אור

מושבוחם פרט: (יא) וכן פי' הרד"ק ונקרא הארמון
 כן לפי שכותלי הארמון עשויים טירות טירות שזה
 בשוה באבני גזית, ועיין (ברא' כה טו) קרני אור
 והם כוללים כל דבר אשר ישלול המנחה במלחמה זה שלל
 דוד וס"ל ל כ) על האדם והבהמה, וכן והיתה לך נפשך לשלל (ירמיה לט יח) וכן מלקוח נאמר על
 האדם והבהמה, וחלית את המלקוח (פ' כו) וההבדל צוה, כל אשר בזו אנשי הלצה ביד הזקה בעת
 שהנלהם עומד על נפשו, ובהחלמנו להמלט גם קנינו יקרא שלל וכל רכוש אשר לקחו בלי התנגדות
 כי נשבה או נהרג הארון, ומנהג הפקר נהג בו, זה יקרא מלקוח: (יג) וכן פי' רש"י, במקום שכתוב
 שבי חלל מלקוח, שבי באדם ומלקוח צבהמה: (יד) וכן פי' רש"י הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין,
 ועיין ברא"ם מה שהעיר ע"ז: (יד*) ענין מנוי וגזירות ולא מלשון מנין, וכן דעת רש"י ז"ל:
 (טו) וכד"ק ובס' המ"ב, כמו פקידי החיל, וכן ביו"ד וביו"ו: (טז) ביו"ד וביו"ו:

מקורי רש"י

(כו) עיין סה"ד, סה"פ שניך כעדר הקצובות: (כח) סה"טו, ו' ז'
 כח) ספר ז'

אבן עזרא

ארמוני המלכים (יה) [ג]: יא ויקחו את כל
 השלל ואת כל המלקוח. שם כלל לאדם
 ולבהמה (יב): יב השבי. פרט לאדם (יג):
 השלל. הם הבגדים (יד) [ד]: יד על פקודי
 החיל. סגורת יפקוד ה' (ישעיה כד בא) (יד*)
 כפי פקודי החיל (טו), וכן מלת קרואי (לעיל
 א טז) כמו קרואי (לעיל טז א) (טז): שרי
 האלפים ושרי המאות. הם סאה ושלישים
 מכשיטין: מלקוח. חרס ובהמה. ובמקום שכתוב שבי חלל מלקוח. שבי באדם. ומלקוח
 צבהמה (ט): (יג) ויצאו משה ואלעזר הכהן. לפי שראו את נערי ישראל יולאים
 לחטוף מן הצזה כח: (יד) ויקצוף משה על פקודי החיל. ממונים על החיל ללמדך

קרני אור

[ג] לדעת סע' וקנים, טירות הם מזורות לאדם ולבהמה,
 ומס' לקחו את המלקוח: [ד] עיין יסל אור אות י"ב,
 ולהתחכם כלל אחר צוה עי"ש סו' מ"ב:
 (הערה יח): (יב) וכד"ק גם זה שם כלל" וכו', והם כוללים כל דבר אשר ישלול המנחה במלחמה זה שלל
 דוד וס"ל ל כ) על האדם והבהמה, וכן והיתה לך נפשך לשלל (ירמיה לט יח) וכן מלקוח נאמר על
 האדם והבהמה, וחלית את המלקוח (פ' כו) וההבדל צוה, כל אשר בזו אנשי הלצה ביד הזקה בעת
 שהנלהם עומד על נפשו, ובהחלמנו להמלט גם קנינו יקרא שלל וכל רכוש אשר לקחו בלי התנגדות
 כי נשבה או נהרג הארון, ומנהג הפקר נהג בו, זה יקרא מלקוח: (יג) וכן פי' רש"י, במקום שכתוב
 שבי חלל מלקוח, שבי באדם ומלקוח צבהמה: (יד) וכן פי' רש"י הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין,
 ועיין ברא"ם מה שהעיר ע"ז: (יד*) ענין מנוי וגזירות ולא מלשון מנין, וכן דעת רש"י ז"ל:
 (טו) וכד"ק ובס' המ"ב, כמו פקידי החיל, וכן ביו"ד וביו"ו: (טז) ביו"ד וביו"ו:

מנחת יהודה

מקום נוספין ע"ז שלהם, וכ"ה ילקוח חשפ"ה: (ט) עיין
 יהל אור אות י"ב וי"ג:

אונקלוס

במדבר לא ממות

קלו 273

הַחַיִּיל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת
הַבָּאִים מִצִּבְאֵה הַמִּלְחָמָה: מו וַיֹּאמֶר
אֲדִיהֶם מִשֶּׁה הַחַיִּיתָם כָּל־נִקְבָּה:
טז הֲזֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר
בְּלָעָם לְמִסֵּר־מַעַל בִּיהוָה עַל־דְּבַר־
פְּעֹזֹר וַתְּהִי הַמִּנְפָּה בְּעֵבֶרֶת יְהוָה:
יז וְעַתָּה הֲרִגוּ כָּל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־
אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר
הֲרִגוּ: יח וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיִּיו לָכֶם: יט וְאַתֶּם
חָנּוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת־יָמִים כָּל־

מחיל קרבא: מו ואמר
להזן משה הקומתון כל
נקבא: מו הא אנון הוואה
לבני ישראל בעצת בלעם
לשקרא שקר קדם יי על
עסק פעור והות מותנא
בבנשתא דיי: יז ובען
קטולו כל דכורא בטפלא
וכל אתתא ידעת גבר
למשכבי דכורא קטולו:
יח וכל טפלא בנשיא די
לא ידעא משכבי דכורא
קיימו לכון: יט ואתון שרו
מברא למשריתא שבועא
רשיי

אבן עזרא

ושנים (יו): מן החייהם כל נקבה. השעם
אפילו אחת (יח), וכן אין כל (ש"ב יב ג) (יע)
ויתכן להיות כמשמעו, כי בלא נקבה החיו (יע*)
ורבים בן: יז טף. שם בלל לקטן זכר או

שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח צידם
למחות ל): (טז) בדבר בלעם. אמר להם
אפילו אהם מכניסים כל המונות (ס"א האומות)
שבעולם אין אהם יכולין להם. שמה מרובים

אהם מן המלרים שהיו שם מאות רכב בחור. בואו ואשיאכם עלה. אלהיהם של אלו שונא זמה
הוא וכו' כדאיתא בחלק לא) ובספרי: הן הנה ט). מגיד שהיו מכירים חותן. זו היא שנכשל
פלוני זה לב): (יז) וכל אישה יודעת איש. ראוייה להבעל אע"פ שלא נבעלה ולפני הלין
העבירות: והראוייה להבעל פניה מוריקוה לג): הרגו. למה חזר ואמר להפסיק הענין דברי
רבי ישמעאל שאם אני קורא הרגו כל זכר צטף וכל אישה יודעת איש וכל הטף בנשים וגו'
אני יודע אם להרוג (וכל אישה יודעה) עם הזכרים. או להחיות עם הטף לכך נאמר
הרוגו לד): (יע) מחוץ למחנה. שלא יכנסו לעזרה יח): כל הרג נפש. רבי מאיר אומר
בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר לה). ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי
המת כאילו נוגע במת עלמו יב). או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו ח"ל וכל הנוגע בחלל.
מקיש הורג לנוגע. מה נוגע ע"י חבוריו אף הורג ע"י חבוריו: תתחטאו. כמו נדה כדן
שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל יג) לו) שנאמר

יהל אור

לאו דוקא: (יע) ויפרש אח"כ, כי אם כנשה אחת:
(יע*) וכן פי' הרד"א, רוצה לומר איכה היה הדבר

כי י"ב אנשים לי"ב חלק, וק"כ אנשים לק"כ
מאות שהם י"ב חלפים ועם הי"ב הם קל"ב: (יח) דכל
מקורי רשיי

מנחת יהודה

ט) וב"ל "הן הנה" תחלת הפ' ואח"כ "בדבר בלעם"
בבכתוב: י) כ"ה ובמות ס' ב', ובסדרש אנדה ובפסיו'
לפני הארון העבירות: יח) לפי שמשאי מתים שותרים בכל
הסחנות, חוץ במחנה שכינה, א"כ פי' שלא יכנסו לעזרה,
בכלי שהיא בחובר עוד בבת: יג) פי' אין מטמאין את
המאהיל 1

ל) ספרי: י"א) סנהד' ק"ו ח': לב) ילקוט תשפ"ה בשם
ספרי זוטא: לג) עין מנחת יסודס: לד) ספרי: לה) ספרי
קוקת: לו) יבמות ס"א רע"א:

ענין חוקני מה שביאר בזה: יט) פי' כשניגע האדם
יח 18

במדבר לא מטות

אונקלוס

הִרְגוּ נַפְשׁוֹ וְכָל־זָנִיעַ בְּהַלֵּל תִּתְחַטְּאוּ
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם
וְשָׁבִיכֶם: כ וְכָל־בְּגַד וְכָל־כְּלֵי־עוֹר
וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל־כְּלֵי־עֵץ
תִּתְחַטְּאוּ: ס כֹּא וַיֹּאמֶר אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן
אֶל־אַנְשֵׁי הַצִּבָּא הַבָּאִים לַמִּדְבָּר
זֹאת הַקֶּת תֹּרֵה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה

יִזְמִין כֹּל־דִּי קִטְר נַפְשָׁא
וְכָל־דִּי קָרַב בְּקִטְיָא
תְּדוֹן עֲלוּהִי בַּיּוֹמָא
הַלְלוּ תֵּאָה וּבַיּוֹמָא
שְׁבִיעָה אַתּוֹן וְשָׁבִיכוֹן:
כ וְכָל־לְבוּשׁוֹכְל מִן־דְּמִשְׁךְ
וְכָל־עוֹבַד מַעֲזֵי וְכָל־מִן
דְּעֵא תְּדוֹן עֲלוּהִי: כֹּא וַיֹּאמֶר
אֱלֹעֶזֶר בְּהִנָּה לְגַבְרֵי חֵילָא
דְּאַתּוֹ לְקָרְבָּא דְּא גִזְרַת
אוֹרִיתָא דִּי פְקִיד יְיָ יֵת

אבן עזרא

רש"י

נקבה (כ): יט אתם ושביכם. בעבור הכבוד השוכן בתוכם (כא): כ וכל מעשה עזים. כאשר פירשתי (כב), והנה הבגד בעבור שנגע בהלל הוא טמא, הטעם געטכס כל בגד עד שתתחטאו (כג) או תהיה סלת תתחטאו יוצאה (כד) וכן והתאוייתם לכם (למטה לדי) (כה) כי הנבול הוא הפעול (כו): כא ויאמר אלעזר הכהן. כי חקת תורת הפרה לאלעזר נתנה (כו). ומישה אמר להם תתחטאו דרך כלל (כז).

ואתן לאני לאן מרעיהי אדם אחס לו) אחס קרוים אדם ואין עובדי כוכבים קרוין אדם. מודה הוא שהעובדי כוכבים מטמאין זמנע ובמשא שלא כאמר אדם אלל אלל טומאת אזהלים שנאמר אדם כי ימות זאהל לח): אתם ושביכם. לא שהעובדי כוכבים מקבלין טומאה ולריכין הזאה אלל מה אחס בני ברית. אף שביכם כשיבואו לברית יד) ויטמאו

לריכין הזאה טו) למ): (כ) וכל מעשה עזים. להביא כלי הקרנים והמלפס והעלמות מ): (כא) ויאמר אלעזר הבהן וגו'. לפי שבא משה לכלל כעס טו) בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עובדי כוכבים יו) מא) וכן אחת מולא בשמיני למלואים. שנאמר ויקלוק (משה) על אלעזר ועל איתמר מב) בא לכלל כעס. בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים ויד את הסלע מג). ע"י הכעס טעה סד): אשר צוה ה' וגו'. חלה ההוראה ברבו יח) מה):

יהל אור

עד שתהיו עהורים: (כד) ואיננה קשור עם תתחטאו הראשון, ופי' תתחטאו את כל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ: (כה) יבאר שאם הפי' הוא כן היל"ל תחטאו, במשקל תמלנו תבערו, ויביא ראה כי מלאנו שנס בנין התפעל פעמים יולאה, כמו והתאוייתם לכם שהוא מבנין התפעל והוא יולאה: (כו) ומלת והתאוייתם הוא פועל: (כו) ע"כ אמר אלעזר ולא משה: (כח) וכד"ק, מלת כלל":

הזה שהחיתם כל נקבה גדולה וקטנה, ועיין רש"י ז"ל: (כ) ע"כ יפרש חיוה טף: (כא) אף שטמא מת מחחר אף במחנה לוויה, אך מפני הכבוד השוכן בתוכם החמיר וליוה להם כן: (כב) בשמות (כה ד), והם בגדים עשויים מלמר העזים: (כג) ולפ"ו הוא קשור עם תתחטאו הראשון ביום הכלישי וביום השביעי, ויאמר ועמכם כל בגד וכו' וכו' שפי' בעל נתה"ש שפעם הווי"ן כעס עם, כמו ויוסף היה במלרים (שמנת ח ה) פי' עם יוסף, ויאמר עד שתתחטאו, פי'

מנחת יהודה

מקורי רש"י

לו) יסו' ל"ד, ל"א: לח) לעיל י"ט י"ד: לט) ספרי: ס) סולק כ"ה ז': מא) ספרי, פסוקים ס"ו ז' ילקוט תש"ו מדרש חגדה: סב) ויקרא י' ע"ז: סג) לעיל כ' י"ח: סד) ספרי: מה) ספרי:

המאהיל עליהם: יד) הייט כשיתגידו: טו) הרמב"ן פי' אהם ושביכם, שיחטאו השבי בגדיהם הטנעים בהלל, וכל בגד וכל כלי עור אשר בידם כדן ישראל, שלא יטמאו את העם בבגדיהם ובכליהם, ושד"ל כתב, ומה שכתב רש"י, לא שהגויים מקבלים פוטאה וצריכים הזאה" אינם שגרי דברים, כי ודאי הגוי מקבל פוטאה, אבל הוא דבר אחד, והכוונה, לא שהגויים לשמקבלים פוטאה יצטרכו לחזאה, וזה מצוי הרבה בלה"ק: טז) כי הקושיא היא איך הורה אלעזר הלכה בפני רבו: יז) והיה סוכנת אלעזר לחזרות, ובאופן כוח לאפרושי פאיסורא סוחר להורות במקום רבו: יח) אבל בכל זאת נענש, עיין (עירובין פ"ב א') דכתיב, ולמני אלעזר הכהן יעמוד (לעיל כ"ו כ"א) ולא אשכתן דאצטריך ליה יהושע:

אבל הוא דבר אחד, והכוונה, לא שהגויים לשמקבלים פוטאה יצטרכו לחזאה, וזה מצוי הרבה בלה"ק: טז) כי הקושיא היא איך הורה אלעזר הלכה בפני רבו: יז) והיה סוכנת אלעזר לחזרות, ובאופן כוח לאפרושי פאיסורא סוחר להורות במקום רבו: יח) אבל בכל זאת נענש, עיין (עירובין פ"ב א') דכתיב, ולמני אלעזר הכהן יעמוד (לעיל כ"ו כ"א) ולא אשכתן דאצטריך ליה יהושע:

את־מִשֶׁה׃ כב אַךְ אֶת־הַזֹּהַב וְאֶת־
הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרָז
אֶת־הַבַּדִּי וְאֶת־הַעֲפָרֶת׃ כג כָּל־
דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ
וְטָהַר אֶךְ בְּמִי נָדָה יִתְחַטֵּא וְכֹל־
אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם׃
כד וְכַבֵּסְתֶם בְּגֵדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְטָהַרְתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה׃
ם רביעי כה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

כִּישָׁה׃ כב כָּדָם יֵת דְּהַבָּא
וְיֵת פֶּסֶפָא יֵת נְחֹשְׁתָא
יֵת פְּרֻזָּא יֵת אַבְרָא וְיֵת
אַבְדָּא׃ כג כָּל מַדְעָם
דְּמַתְעַל בְּנוֹרָא תַעֲבִירְנָה
בְּנוֹרָא וְיִדְפִי בְרַם בְּמִי
אֲדִיזְתָא יִתְדִי וְכֹל דִּי לֹא
כַתְעִיל בְּנוֹרָא תַעֲבִירְנָה
בַּמַּיִם׃ כד וְתַחֲוֹרֵן
לְבַוּשֵׁי כּוֹן בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְתִדְפֹן וּבְתַר
כֵּן תַעֲלֹן לְמִשְׁרֵיתָא׃
כה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימְרֵי׃

אבן עזרא

רש"י

ואלעזר פירש להם (כט): כב הבדיה, ידוע (ל): כג אך במי נדה יתחטא, היה נראה לנו כי הוא מי אפר הפרה במי מי נדה לא זרק עליו (לעיל יש יג) (לא) וחז"ל אמרו כי טעמו בשיעור המים שתרחץ בהם האישה הנדה (לג) ודעתם

(כב) אך את הזהב וגו'. אע"פ שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול, ואך לשון מיעוט כלומר ממשטין אתם מלהשתמש יט) בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת הבשר

עד שיטהרו מצליעת איסור גבולות, ורצותינו אמרו מן) אך את הזהב לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגפילו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המהכת יהיה כמות שהוא: (כג) כל דבר אשר יבא באש, לבשל כלום כ): העבירו באש, כדרך שתמישו הגפלתו, מה שתשמישו ע"י חמין כא) יגפילו בחמין ומה שתשמישו ע"י ללי כגון השפוד והאםכלה ילכנו צלור מן): אך במי נדה יתחטא, לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת א"ל כג) לריבין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה כג). ורצותינו דרשו מן) מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות, ומי נדה הכתובין כאן דרשו מים הראויים לטבול בהם נדה, וכמה הם מ' סאה כד): וכל אשר לא יבא באש, כל דבר שאין תשמישו ע"י האור, כגון כוסות ולוחות שתשמישן צלוק ולא בלעו איסור מט): העבירו במים, מטבילו ודיו כה), וזוקא כלי מתכות כו): (כד) אל המחנה, למחנה שכינה, שאין טמא מת טעון טילוח נומהנה ליה וממחנה יהל אור

(כט) אך יתנהגו בהם, ועיין ברד"א: (ל) מין ממיני המתכות: (לא) וכן דעת אונקלוס, וכן פי' הרש"י ורצ"ח: (לג) וכ"ה (ספרי) וכן תיוב"ע וכן פי' רש"י ז"ל:

מנחת יהודה

טקורי רש"י

יט) ר"ל שאין מיעוטו של אך בערך אל הכלים שהרי כל ששה מיני כתבת הראויים לכלים בלם ספורשים בכתוב, אלא בערך ישראל הוא המיעוט, והוא אומר ז"ל מטועמים אהם וכו' (הזכרון): כ) היינו כלים שתשמישן נדפס הר"ת א"ל ובאורו, אמר להם: (ג) ויהיה פי' מי נדה מי חטאה, מאשר פרה, שנאמר בהם, מי נדה לא זרק עליו (לעיל י"ג) אעפ"י שנפשה הכלי מכליכות איסור: כד) והו' שהוסף כאן ואמר ופדה, הוסיף הכתוב פדה שניה (רב"ח): כה) והרשב"ן יפרש, העבירו במים לכנסם ולשפשפם אותם במים יפה עד שתסיר חלודה שנדבקה בהם מן האסור שנשתבש בהם, שחזו הכשרן מן האסור, כי כדרך שתמישן הכשרן: כו) ומפני כה לא נצטוו ישראל גיעול עכו"ם במלחמת סיחון חנוג כמו בכלחמת מדין, לפי ששאר בלחמות היו בשדה, ולא היו שם כלי השמיש בית, אבל כאן שהמלחמה היה בסדין ושלוו תבתיים הוצרכו

מו) ילקוט משפ"ה כסס מדרשו פיין כו"ל שכניא מקור המדרש שהוא מספרי, ולא נמצא בספרי שלפנינו: מו) ספרי, ע"ו ע"ה ב': כח) ספרי, ע"ו ע"ה ב', ילקוט השפ"ז: ספ) ספרי ע"י האור בלי מים: כא) ע"י מים רותחין: כב) בכל החופשים נדפס הר"ת א"ל ובאורו, אמר להם: (ג) ויהיה פי' מי נדה מי חטאה, מאשר פרה, שנאמר בהם, מי נדה לא זרק עליו (לעיל י"ג) אעפ"י שנפשה הכלי מכליכות איסור: כד) והו' שהוסף כאן ואמר ופדה, הוסיף הכתוב פדה שניה (רב"ח): כה) והרשב"ן יפרש, העבירו במים לכנסם ולשפשפם אותם במים יפה עד שתסיר חלודה שנדבקה בהם מן האסור שנשתבש בהם, שחזו הכשרן מן האסור, כי כדרך שתמישן הכשרן: כו) ומפני כה לא נצטוו ישראל גיעול עכו"ם במלחמת סיחון חנוג כמו בכלחמת מדין, לפי ששאר בלחמות היו בשדה, ולא היו שם כלי השמיש בית, אבל כאן שהמלחמה היה בסדין ושלוו תבתיים הוצרכו

קֹאמֹר : כו שֶׁא אֵת רֹאשׁ מַלְקוֹת
הַשָּׁבִי בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה אֶתְּה
וְאַלְעֹזֵר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה :
כו וְחִצִּית אֶת־הַמַּלְקוֹת בֵּין תְּפִשִׁי
הַמִּקְחָמָה הַיְצִאִים לַעֲבָא וּבֵין כָּל־
הָעֵדָה : כח וְהִרְמַת מִכֶּם לַיהוָה
מֵאֵת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיְצִאִים
לַעֲבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מֵחַמִּישׁ הַמֵּאוֹת
מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים
וּמִן־הַיְצִאֵן : כט מִמִּחְצִיתָם תִּקְחוּ
וְנָתַתָּה לְאַלְעֹזֵר הַכֹּהֵן הַתְּרוֹמָת
יְהוָה : ל וּמִמִּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
תִּקְחָה אֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִישִׁים מִן־
הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־
הַיְצִאֵן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנָתַתָּה אֹתָם

כו קָבַל יְת חֲשֹׁבֵן דְּבַרְת
שָׁבִיא בְּאִנְשָׁא וּבְבַעֲיָרָא
אֶת וְאַלְעֹזֵר כַּהֵנָּא וְרִישֵׁי
אֲבוֹתֵת כַּנְשֵׁתָא: כו וְתִפְלֵג
יְת דְּבַרְתָּא בֵּין גְּבַרֵי
מְגִיחֵי קֶרְבָּא דְנִפְקוּ
לְחִיצָא וּבֵין כָּל כַּנְשֵׁתָא:
כח וְתִפְרֵשׁ נְסִיבָא קָדָם
יֵין מִן גְּבַרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא
דְנִפְקוּ לְחִיצָא חַד נֶפֶשׁא
מִחֲמִישׁ מֵאָה מִן אִנְשָׁא
וּמִן חֲמֹרֵי וּמִן חֲמֹרֵי וּמִן
עֲבָא : כט מִפְּלִגְוֹת הַזֶּן
תִּסְבֹּן וְתִיָּהֵב לְאַלְעֹזֵר
כַּהֵנָּא אֶפְרָשׁוֹתָא קָדָם
יֵין לְוַמְפְּלִגְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תִּסְבֹּן חַד דְּאִתְחַד מִן
חֲמִישֵׁין מִן אִנְשָׁא מִן חֲמֹרֵי
מִן חֲמֹרֵי וּמִן עֲבָא מִכָּל
כַּעֲיָרָא וְתִיָּהֵב יְת הַזֶּן
לְוַאֵי גְבַרֵי מִפְּרֵת

רש"י

אבן עזרא

רחבה מדעתני : כו שא את ראש , פירשתי (לג) : ישראל (ג) : (כו) שא את ראש , קח את
מלקוח , הבהמה : השבי , האדם (לד) ותחסר
מלת וי"ו כמו שמש ירח (חבקיג יא) (לה) [ד*]:
וראשי אבות העדה , הם הנשיאים (לו) :
כו וחצית את המלקוח , שם כלל (לז) : כח אחד נפש , כמו נפש אחד (לה) : ל אחד
אחוז , כמו והאחוז אחוז (דה"א כד ו) (לט) ושניהם דבקים (מ) [ה] כאשר פירשתי (מח) :

יהל אור

קרני אור

[ד*] ועיין ברד"א מה שביאר טוב : [ה] אחוז כלכל , (לג) שמות (ל יב) : (לד) עיין למעלה יהל אור , (אות
והטעם בגורל או במקרה ובלל ברירה (נתה"ט) ואולי יג) : (לה) ופי' שמש וירה , וכן כהן מלקוח והשבי :
(לו) י"ב הנשיאים הנזכרים בפ' נשא , כמש"כ ולעיל פ' יג) וילאו משה ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם
וגו' : (לז) לאדם ולבהמה , והנה השלל אשר בזו עס הוצא לה כלל חלוקה כי זה שייך לאנשי הצבא , אמנם
המלקוח לה עורה ולא עמל היה בו לכן נזה לשאת את ראש מלקוח השבי ולהזותו בין תופשי המלחמה
היוצאים לצבא ובין כל העדה ולהרים ממנו מכס לה' , עיין יהל אור (אות יב) : (לה) כי דרך המקרא לכתוב
הנמנה קודם המנין : (לט) ל"ל ואחוז אחוז : (מ) פי' שם בד"ה , דבק אחוז למלת לאיתמר , וכאן דבוק
למלות , מן החמשים , ובעל ס' המ"ב יפרש , כי שני המלים של אחוז אחוז (שם בד"ה) דבקים עס לאיתמר ,
כאילו כתוב ואחוז לאיתמר , אחוז לאיתמר , וכמ"ש רש"י והרד"ק שם : (מח) המקו"ח כתב לעיין מה שפי'

מקורי רש"י

מנחת יהודה

ע"ז ע"ה ב' : ג) פסמים ס"ז ב' : ע"ז ע"ה ב' , וברמב"ן
שעם אחר ע"ז : כו) תקבל פכום המספר : מלקוח

אונקלוס

במדבר לא טפות

קמט 277

לְלוֹיִם שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:
 לֹא וַיַּעַשׂ מִשָּׁה וְאֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה: לֵב וַיְהִי
 הַמִּלְקוֹחַ יִתֵּר הַבּוֹ אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם
 הַצָּבָא צֵאן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
 וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁת אֶלֶפִים:
 לֵג וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֶלֶף:
 לֵד וַחֲמֵרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף:
 לֵה וְנַפְשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־
 יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר כָּל־נַפְשׁ שְׁנַיִם
 וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף: לו וַתְּהִי הַמַּחְצֵה
 חֵלֶק הַיְצָאִים בַּצָּבָא מִסְפַּר הַצֵּאן
 שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף
 וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: לו וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֵּאן שֵׁשׁ

מִשְׁכָּנָא דִּי: לא וְעַבְד
 מִשָּׁה וְאֶלְעֶזֶר כַּהֲנָא כַּמָּא
 דִּי פִקִּיד יִי יֵת מִשָּׁה:
 לֵב וַיְהוֶה דְּבִרְתָּא שְׁאֵר
 בָּזָא דִּי בָזוּ עִמָּא דִּי נִפְקוּ
 לְחִיָּא עָנָא שִׁית מֵאָה
 וְשִׁבְעִין וַחֲמִשָּׁא אֶלְפִין:
 לֵג וְתוֹרֵי שְׁבַעִין וְתַרְיֵן
 אֶלְפִין: לֵד וַחֲמֵרֵי שְׁתֵּין
 וְחַד אֶלְפִין: לֵה וְנַפְשָׁא
 דְּאִנְשָׁא מִן נְשִׂיא דִּי לֹא
 יָדְעָא מִשְׁכָּבֵי דְכּוֹרָא כָּל
 נַפְשָׁתָא הַתְּלִין וְתַרְיֵן
 אֶלְפִין: לו וַתְּהוּת פְּלִגְוֹתָא
 חֵלֶק גְּבֻרִיא דִּי נִפְקוּ
 לְחִיָּא מִנֵּן עָנָא תַּלִּית
 מֵאָה וְתַלְתֵּין וְשִׁבְעֵ אֶלְפִין
 וַחֲמִשׁ מֵאָה: לו וַיְהוֶה
 גְּסִיבָא קָדָם יִי מִן עָנָא

רש"י

אבן עזרא

מכל הבהמה, כמו גמלים (מט), והנה לא לקח אלעזר מהם חלק (מג) אולי היו מעטים, ועל כן לא נזכר המספר שהביאו, ולא המספר שלקחו הלויים [ה*]: לב יתר הבז. חוץ מאשר אכלו (פד) על כן אמר יתר (מה) והזכיר מספרם, כי היה מספר רב, ולא שמענו שלל כמותו, ג"כ הזכיר המכס, כי גם הוא רב (מו). ופלת כעם מפועלי הכפל (מז) על משקל, וכפר לילדתו (משלי שסות יב ד) והטעם חלק (מט), ואמר מן האדם

לאלו כח): (לב) ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נלטו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח כהב זה הלשון הזה ויהי המלקוח שבא לכלל חלוקה ולכלל מכס. שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזו עם הלבא איש לו ולא בא לכלל חלוקה (ע). מספר הלאן וגו':

קרני אור

הוא כמו נסיב בארמי שהוא חרגוס של מכס (שד"ל): [ה*] והחוקי פי' שהשם לא צוה ליקח מכס מהגמלים אף שהיו הרבה, כדכתיב במלמח גדעין ולגמליהם אין מספר, כי לא נטלו מכס מבהמה טמאה רק מהחמורים, כוה"ל שנתקדשו בפטר חמור, ולא הזכיר הכתוב אלא איתם שנעלי מהם מכס, וכתיב הרמב"ן, גם המכס הזה מפני שהיה השלל הזה מנקמה ה' באלו לא להם, אבל בארץ סיחון ועוג לא נתנו לכהנים וללויים מהם כלום, אבל כוהניו מהם, שמאמר ומלק לא יהיה לך בתוכם

יהל אור

בד"ה, אך פי' על ד"ה לה נמלח אללינו: (מב) כי כל האחרים כבר נאנרו בפירוש: (מג) ע"כ לא נכהב אללו מכל הבהמה בפ' כ"ה: (מד) וכד"ק, מהאמר אכלו" ולא נכתב מלת "הוץ": (מה) ופי' הנוהר הן הבז ממה שאכלו אנשי הנבזה: (מו) ע"כ הזכירם: (מז) ושרשו כסם והמ"ם נוספת: (מח) ושרשו מור, ובשניכס המ"ם נוספת: (מט) כמו הלקי וכוסי (תה' עז ה) וכן פי' ה' ז"ל שם, הלק שיקח כל אחד:

מנחת יהודה

כס) מלקוח כאן הוא שם כללי לאדם ולבהמה: (נס) הבזה היה רב מאוד, וזה לקחו רק יוצאי הצבא, והחלוקה היתה רק

שית מאה שבועין וחמשי :
 לה ותורי תלתין ושתיא
 אלפין ונסיבהון קדם יי
 שבועין ותרון : לה וחמרי
 תלתין אלפין וחמשי מאה
 ונסיבהון קדם יי שתי
 וחד : ה ונפשא דאנשא
 שתיא עשר אלפין
 ונסיבהון קדם יי תלתין
 ותרון נפשיין : מא ויהב
 משה ית נסיב אפרשותא
 קדם יי דאלעזר פהנא
 פמא די פקיד יית משה :
 סב ומפלגות בני ישראל
 די פלג משה מן גבריא
 די נפקו לחילא : סג ונהות
 פלגות פנשתא מן ענא
 תלת מאה ותלתין
 ושבעא אלפין וחמשי
 מאה : סד ותורי תלתין
 ושתיא אלפין : מה וחמרי
 תלתין אלפין וחמשי מאה :
 סו ונפשא דאנשא שתיא
 עשר אלפין : סז ונסיב
 משה מפלגות בני ישראל
 ית דאתחד חד מן חמשי
 מן אנשא ומן בעירא
 ויהב יתהון דלואי נמרי
 מסרת משפנא דיי פמא

מאות חמש ושבועים : לה ותבקר
 ששה ושלישים אלק ומכסם ליהוה
 שנים ושבועים : לה וחמרים שלישים
 אלק וחמש מאות ומכסם ליהוה
 אחד וששים : ה ונפש אדם ששה
 עשר אלק ומכסם ליהוה שנים
 ושלישים נפש : מא ויתן משה את
 מכס תרומת יהוה לאלעזר הכהן
 באשר צוה יהוה את משה : חמשי
 מב וממחצית בני ישראל אשר חצה
 משה מן האנשים הצבאים :
 מג ותהי מחצת העדה מן הצאן
 שלישי מאות אלק ושלישים אלק
 שבעת אלפים וחמש מאות :
 מד ובקר ששה ושלישים אלק :
 מה וחמרים שלישים אלק וחמש
 מאות : סו ונפש אדם ששה עשר
 אלק : סז ויקח משה ממחצת
 בני ישראל את האחו אחד מן החמשים מן
 האדם ומן הבהמה ויתן אתם לדוים שמרי משמרת

רשי

(מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה (ל) : (מג) ותהי מחצת העדה . כד
 משה . לפדה והוליאה להם מן האנשים וכך : (מו) ויקח משה וגו' .

מנחת יהודה

רק מן המלקוח , ויבאר החשבון רק מן המלקוח : (ל) ר"ל אשר חצה כדי ליתן לעדה , והוציא הסחצית ההיא
 מיד האנשים הצובאים :

מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה׃ מִהַיְקָרְבוֹ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים
 אֲשֶׁר קָאֵלְפִי הִצְבֵּא שָׂרֵי־הָאֵלֶפִים
 וְשָׂרֵי הַמָּאוֹת׃ מִטּוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי
 הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר בִּידֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד
 מִמֶּנּוּ אִישׁ׃ וַיִּנְקֹד אֶת־קָרְבוֹ יְהוָה
 אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי־זָהָב׃ אֶצְעָדָה
 וְצָמִיד טַבַּעַת עֲגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר
 עַד־נִפְשֵׁתֵינוּ לְפָנֵי יְהוָה׃ נָא וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב

די פקיד יי ית משה :
 מה וקרבו לות משה די
 ממנן על אלפי היה
 ר ב גי אלפין ורפני
 מאותא : סט ואתרו למשה
 עבדיך קבירו ית השכן
 נברי מניחי קרבא די
 עמנא וקא שגא מננא
 אנש : י וקרבנא ית
 קרבנא די גבר דאשבה
 מן דדקב שרון ושכין
 ע ! קן קדשין ומחוד
 לכפרא על נפשתינא קדם
 יינא ונסיב משה ואלעזר
 פהנא ית דהבא מנהון

אבן עזרא

רש"י

ומן הברמה (פי' מז) שם כלל (ג) : מח הפקדים.
 פירשתיו (גא) : מט אשר בידנו. בעבור היותם
 ברשותם, וכן ולקחת בידך עשרה אנשים (גכ) :
 ונקרב, במחשבה או בפה (נג) : אצעדה,
 הוא על הזרוע כי כן כתוב (נד) [ו] : וצמיד,
 ליד (נה) : טבעת, באצבע (נו) : עגיל, באזנים,
 כי כן כתוב (נז), אולי נקרא כן בעבור היות
 של רגל לב) : וצמיד, של יד עגיל, כזמי
 על הרהור הלז של צנות מדין לג) נד) :

(מח) הפקדים. הממונים (לא) : (מט) ולא
 נפקד. לא נחסר. ומרגומו לא שגא חף הוא
 לשון ארמי חסרון כמו אנכי אחטנה גא) תרגומו
 דהות שגיא מומינאל וכן כי יפקד מושבך נב).
 יחסר מקום מושבך. איש הרגיל לישב שם. וכן
 ויפקד מקום דוד נג). נחסר מקומו ואין
 איש יושב שם : (ג) אצעדה. אלו למידים של רגל לב) : וצמיד, של יד עגיל, כזמי
 איון : וכומוז. דפוס של צית הרחם לכפר
 יהל אור

קרני אור

יהל אור

אפילו כבוס : [ו] יש הכלל בין צעדה כמו הפלואים
 והצדודת (ישע"ג כ) שהיא הכשיט הרגל, וכת"י שם שורי
 רגלי"א ובין אצעדה שהיא חכשים הזרוע ככתוב, ואלעדה
 אשר על זרועו (ש"ב א י) (מ"י) ואולי הפעל, לצעד הנחתו
 כראשינה על נטות האברים נטות הכרך או נטות הזרוע,
 או לאיש עשויים. לזרוע ולחשם עשויים לרגל (רמ"ל) :

(ג) שם אדם הוא שם כלל לזכרים ולנקבות גדולים
 וקטנים, וכן הצהמה הוא ג"כ שם כלל לבקר לחן
 וחמור : (גא) פ' י"ד, שהוא כמו הפקידים : (גכ) ז"ל,
 עשרה להם (מ"א יד ג) או דעתו על הפ' (ירמיה
 לח י) ולקחת בידך מזה שלשים אנשים : (נג) כי עדיין
 לא הקריבו בפועל וכ"כ רב"ח, וסיים ומכאן שהקדש
 דמים קרוי קרבן : (נד) בש"ב (א י) ואלעדה אשר על זרועו : (נה) כן נקרא למיד של יד, וכ"ה (ברא' כד)
 ושני למידים על ידיה ונמקרא (יחז' סז יא) למידים על ידיך : (נו) כי שם היה המחוס והמחיתות שבו
 שוקעים במקום ההתימה, ע"כ נקרא עכשת לשון סביעה : (נז) ביחז' (סז יב), ועגילים על אזניך :

מנחת יהודה

מקורי רש"י

לא) כמו הפקדים, והם חסמונים : לב) עיין קרני אור
 הערה י' ובמדרש אגדה, אלו כלים של זהב שהיו ברגלי
 הנשים : לג) ואע"ג דיפת תואר כותרת אף בכיאה, ו"ל
 דהיינו דוקא בכיאה ראשונה, ואשה אחת בלבד, אבל
 אילך אסורה ואפילו בתרזור (בעלי תוס') :

נא) כרל ל"א, ל"ט : גב) ש"ח, כ"י, י"ח : נג) שם
 סס : נד) עיין פי' רש"י ז"ל שמות ל"ה ל"ב, ובפי' הרמב"ם
 סס, ובבאורי, ועיין שכת ס"ד א', מדרש אלעזר, פס"ו :
 שתיים, ואפילו אחת מביאה ראשונה ואילך אסורה ואפילו בתרזור (בעלי תוס') :

כִּי־אַתֶּם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה : נב ויהי וכל-
 זֶהב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִרְיִמוּ לַיהוָה
 שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף שֶׁבַע־מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׂרֵי הָאֲלָפִים
 וּמֵאֵת שְׂרֵי הַמֵּאוֹת : נג אֲנָשֵׁי הַצֹּבָא
 בְּזֹזוֹ אִישׁ לוֹ : נד וַיִּקַּח מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר
 הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהָב מֵאֵת שְׂרֵי
 הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל־
 אֹהֶל מוֹעֵד זַכָּרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפָנָי
 יְהוָה : פ שְׁשֵׁי שְׁלִישֵׁי כֶּשֶׁן מְחוּבְרִין
 לב * וּמִקְנֵה־רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן
 וּלְבְנֵי־גַד עֲצוֹם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת־
 אֶרֶץ יַעֲזֹר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהֵנִיחַ
 הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֵה : ב וַיָּבֵאוּ בְנֵי־
 גַּד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־אֵי
 הָעֵדָה לֵאמֹר : ג עֲטָרוֹת וְדִיבּוֹ וַיַּעֲזֹר
 וַנִּמְרָה וְחֵשְׁבֹן וְאֶלְעָדָה וּשְׁבַם וְנָבו וּבְעֹז : ד הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לְפָנָי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֵה הוּא

כל מן דעובדא: נב והנה
 כל זהב אפרשותא די
 אפרישו קדם יי שתא
 עשר אלפין שבע מאה
 וחמשין סלעין מן רפני
 אלפין ומן רפני מאותא:
 נג גברי החילא בזו גבר
 לנפשה: נד ונסיב משה
 ואלעזר פהנא ית דהבא
 מן רפני אלפין ומאותא
 ואיתי יתה למשכן ומנא
 דברנא לבני ישראל קדם
 יי: ובעיר סני הנה לבני
 ראובן ולבני גד תקיף
 לחדא וחזו ית ארע יעזר
 וית ארע גלעד והא
 אתרא אתר פשר לבית
 בעיר: ב ואתו בני גד ובני
 ראובן ואמרו למשה
 ולא לעזר פהנא ולרברבי
 פנישתא למי מר:
 ג מכדתא ומלכשתא
 וכומרין ובית נמרין ובית
 חשבנא ובעלי דבבא
 וסימא ובית קברתא
 דמשה ובעז: ד ארעא די
 מחא יי ית יתבהא קדם

אבן עזרא
 פנול: וכומז. כחביריו (נח): נא כל כלי מעשה. (ג) עמרת ודיבון וגו'. מלכץ סימון ועוז
 הניד הכתוב שלא היה בהם כלי שבור (נט):
 נג אנשי הצבא בזו איש לו. הזכיר הכתוב זה, להודיע כי זהב רב וכלי מעשה בזו כל
 אחד (ס): א לבני ראובן. כי הוא בן הנבירה (ב): מקום מקנה. כי שם מרעה טוב (כ): ב ויבאו
 יהל אור

(נח) ובס' המ"ב כחביריו" וכ"ה בספרי כ"י, טיין (שמות לה כב) כפי' הה' ו"ל, וכביאורי שם: (נט) אלל
 כלי מעשה: (ס) איש למצאו ולא נתנו מאומה למי:
 (ב) ע"כ הזכירו תחילה קודם בני גד שהיה בן השפחה: (כ) לנהוג המקנה שם:
 8 18

וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֵה: ס הַיְאֹמְרוּ אִם־
 מִצְאָנוּ הֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָהּ אֶל־תְּעַבְדֵנוּ
 אֶת־הַיְרֵדָן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֹד
 וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ
 לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה: וְלָמָּה
 תִּנְוְאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְד
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
 ה כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחֵי אֶתֶם
 מִקְדָּשׁ בְּרִנֵּעַ קְרָאוּת אֶת־הָאָרֶץ:
 ט וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־
 הָאָרֶץ וַיָּבִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן
 לָהֶם יְהוָה: וַיַּחֲרֵאֲף יְהוָה בַּיּוֹם
 הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: יֵא אִם־יִרְאוּ

פְּנֵי־שָׂמַיָא דִּישְׂרָאֵל אַרְע
 פְּשָׂרָא קְבִית בְּעִיר הִיא
 וְלַעֲבָדֶיךָ אִית בְּעִיר:
 ה וַיֹּאמְרוּ אִם אֲשַׁפְחֵנָא
 נַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ תִּתִּיב
 ית ארעא הדא לעבדיך
 לאחסנא לא תעבדנא
 ית ירדנא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 לְבְנֵי גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן
 הָאֲחִיכֶם יַעֲלוּן קְרָבָא
 וְאַתֶּן תִּיתְבוּן הַנָּא:
 וְלָמָּה תוֹנוּן ית לבא
 דבני ישראיל מלמעבר
 לארעא דיהב להון י:
 ה פִּדְיוֹן עַבְדוֹ אֲבֹתֶיכֶם
 פֶּד שְׁלַחִית יתהון מרקם
 גִּיָּאָה לְמַחֲזֵי ית ארעא:
 ט וּסְלִיקוּ עַד נַחֲלָא
 דאֲתַפְּלָא וַחֲזוּ ית ארעא
 וְאוּבִיּוּ ית לבא דבני
 יִשְׂרָאֵל בְּדִיד דְּלָא לְמַעַל
 לְאַרְעָא דִּיהֵב לְהוֹן י:
 י וַתִּקַּף רָגְזָא דִּי בִּיּוֹמָא
 הַהוּא וְקִיִּים לְמִיטְרֵי־אָם
 יַחֲזוּן גְּבִרְיָא דְסְלִיקוּ

רשי

אבן עזרא

בני גר. הם היו בעלי העצה בתחלה על פן
 הקדימם הכתוב (ג): ה ויאמרו יתן. אמר
 ויאמרו פעם אחרת (ד) בעבור שארכו הדברים (ה)
 י"א כי את הוא פעול יותן (ו) ולא ארע למה
 זה (ז) כי הנה כתוב נעתם ארץ (ישעי' ט יט) (ח)
 יחלק הארץ (למעלה כו נה) (ט) ולא נשא אותם
 הארץ (ברא' יג ו) (י) אשר הוא בא שמה בקרבו
 : ט ויעלו עד נחל אשכול. כי העולים מצפון
 אור

היו א): (ו) האחיכם. לשון תמיכה הוא:
 (ז) ולמה תניאון. תסירו ותמנעו לכם
 מעבור. שיהיו סבורים שאתם יראים לעבור
 מפני המלחמה ותוזק הפרים והעם: (ח) מקדש
 ברנע. כך שמה ושני קדש היו ב):

(דברי לא טז) (יא): ז תניאון. כפו תשברון (יב)

הארץ: (ח) כי מלינו ארץ שהוא ל"ו, נעתם ארץ:
 (ט) ואמר יחלק שהוא ל"ו: (י) ואמר ולא נשא שהוא
 ג"כ ל"ו: (יא) ואמר ל"ו על הארץ וכן שרש ארנס
 לפרדסים (תה' קה ל) עיי"ש בפ"ה ה"ו ז"ל שכתב ג"כ
 כי מלחנו ארץ ל"ו כמו נעתם ארץ: (יב) וכן
 פ"ה (למעלה ל, ו) ושינו שבר המחשבות ובעולם:

(ג) וכן פ"ה הרמז"ן רב"ח והחזקוני: (ד) אחר
 שאמר, ויאמרו (פ' ב) : (ה) חזר לאמר ויאמרו פעם
 שנית: (ו) לפי שאלת יותן ל"ו והארץ ל"ג, פ"ב
 יאמרו שהוא חזר על מלת את, שהוא פעול, כי
 אל"כ היה ראוי להיות פה תותן כתי"ו סי' לנקבה
 הנסמרת היא הארץ: (ז) סי' למה אינו חזר למלת

מנחת יהודה

מקומות של ע"ו שהאמוריים היו עובדים שם, וזח"כ
 שינו את שמם: (ג) עיין קרנו אור למעלה ב', א', חצרת
 ב'

כי ארץ מדין לא נתחלקת לשבטים מפני שאינה פא"י
 בלומר מארץ ז' עמטין, והם היו מארץ סחזון והיו שם
 9 18

הַאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֵת הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מְלֹאוֹ אֲחֲרָי:
 י בְּלֹתִי כָּל־בֶּן־יִפְנֶה הַקְּנֹזִי
 וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון כִּי מְלֹאוֹ אֲחֲרָי
 יְהוָה: י וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל
 וַיָּנֶעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־
 תָּם כָּל־הַדֹּר הָעֹשֶׂה הַרָע בְּעֵינַי
 יְהוָה: י וְהִנֵּה קִמַּתֶּם תַּחַת
 אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוֹת אֲנָשִׁים חַטָּאִים
 לְסַפּוֹת עוֹד עַל הָרוֹן אֲף־יְהוָה אֶל־

בְּמִצְרַיִם מִבְּרַעֲשֵׁרֵי שְׁנַיִן
 וְלַעֲרָא יָת אַרְעָא דִּי
 קְנִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלְיַעֲקֹב אֲרִי לָא אֲשִׁימוּ
 בְּתַר דְּחִלְתִּי: י בְּאִלְהֵן
 כָּל־בֶּן־יִפְנֶה קְנִזָּא
 וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון אֲרִי
 אֲשִׁימוּ בְּתַר דְּחִלְתִּי
 דִּי: י וַתִּקַּף רְגֵזָא דִּי
 בְּיִשְׂרָאֵל וַפָּרְדֵּן וַיִּן
 בַּמִּדְבָּרָא אַרְבַּעִין שְׁנַיִן
 עַד דְּסָף כָּל־דְּרָא דְעֵבִיד
 דְּבִישׁ קָדָם י: י וְהָא
 קִמַּתוּן חֲלָף אֲבָתְתָכוּן
 תַּרְבּוֹתִי גְבִרְיָא חַטָּאִי
 לְאֻסְפָּא עוֹד עַל הַרְוֹן

אבן עזרא

הלכו לנגב (יג): יא לא מלאו. קל הלמ"ד (יד) והוא מהבנין הכבד (טו) מלא קרנך שסן (ש"א סז א) (סז) לא השלימו סה שהתחילו (יז): יב כלב בן יפונה. בתחלה כאשר דבר השם (יה), ומלת מלאו (יט) כמו בקישו נפשי (תה' נד ה) (כ) שלחו באש סקרשך (שם עד ז) (כא): יג וינעם. סנזרת נע ונד (כב) בעבור שלא נחו: יד הרבות. סנזרת אשר טפחתי ורבותי (איכה ב כד) (כג) ח (כד) והטעם גדול השנים (כה): לספות. כמו להוסיף (כה*) , רק הוא משרש אחר , ובטוהו ספו על זבחיכם (ירמיה ז כא) (כו) כי לא סצאנו בבעלי היו"ד סזה השרש בבנין הקל

רש"י

(יב) הקנזי. חורגו של קנז (ה' ג) א וילדה לו אמו של כלב את עתניאל ד): (יג) וינעם. ויטלטלס. מן נע ונד ב). (ס"א) וטלטלס צנע ונד): (יד) לספות. כמו ספו שנה על שנה ג). עולותיכם ספו וגו' ד).

והוא קרוב סנזרת על כל רב ביתו (אסתר א ח) והטעם גדול השנים (כה): לספות. כמו להוסיף (כה*) , רק הוא משרש אחר , ובטוהו ספו על זבחיכם (ירמיה ז כא) (כו) כי לא סצאנו בבעלי היו"ד סזה השרש בבנין הקל

יהל אור

יד לא) ולא השלימו ושלחו מרגלים, וז"ל הרד"ק כשרש מלא, והוא קל הלמ"ד, כי לא השלימו רגון הכורא ית' ללכת אחריו": (יח) למעלה (כד יד): (יט) שהוא בלא דגש: (כ) עין הפעל בלא דגש: (כא) וכן שלחו עין הפעל בלא דגש: (כב) מענין החנודה ממקום למקום: (כג) ושרשו רבה, והתי"ו נוספת והוא מענין גידול: (כד) פי' על מי שגדל כביתו: (כה) פי' זהו תרבות: (כה*) כי הוא שם הפעל מענין חוספות מבנין הפעיל: (כו) כי מלת להוסיף שרשו יסף, ומלת לספות וספו

(יג) וכן יאמר (למעלה יג יז) עלו זה צננכ, ושם פ' כ"ב, ויעלו צננכ עיין ביאורי שם, וכס' המ"ב וכס' כ"י הנוסח "העולים ממזרים", כי לצפון הלכו מנגב" כי מזרים הוא נגב חרץ כנען: (יד) פי' הלמ"ד הוא בלי דגש: (טו) פי' חף שהוא מהבנין הכבד ר"ל מבנין פעל הדגוש, והיה הלמ"ד ראוי להדגש להורות על הבנין: (טז) שהוא צווי סזה הבנין, וכחכ בעל ס' המ"ב, ויתכן ש"ל מן מלא קרנך": (יז) כי התחילו להאמין כס"כ, ויאמינו כה' וכמשה עבדו (שמות

מנחת יהודה

א) סיטק, י"א ב', תמורה ט"ז ח': ב) ברא' ד' י"ב: ג) ישע"י כ"ט, ח': ד) ירמיה ו' כ"ח:

ב' ג) בנה של אשהי מאיש אחר והוא יפונה ד) וכן פי' רש"י (סוטה י"א ב') "בן אשרו של קנז היה כלב, ונמצא עתניאל אחיו סאמו" וכן פי' הרא"ם שאמו של כלב נשאת תחלה ליפונה וילדה לו את כלב, ואחר

בשם

מִזְרָחָהּ : פ שביעי רביעי כשהן מחוברין
 כ ויאמר אליהם משה אִם-תַּעֲשׂוּן
 אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה אִם-תִּחְלְצוּ לִפְנֵי
 יְהוָה לַמִּלְחָמָה : כא וְעָבַר לְכֶם כָּל-
 הַקּוֹץ אֶת-הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד
 הַיַּרְדֵּן אֶת-אִיבֵי מִפְּנֵי :
 כב וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֲרַי
 תָּשׁוּבוּ וְהֵייתֶם נְקִיִּים מִיְהוָה
 וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהֵייתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת
 לְכֶם לְאֶחָזָה לִפְנֵי יְהוָה : כג וְאִם-לֹא
 תַעֲשׂוּן כִּן הִנֵּה חֲטֵאתֶם לַיהוָה
 וְדַעוּ חֲטֵאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא
 אֶתְכֶם : כד בְּנוֹ-לְכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם
 וּגְדֵרֹת לְצִנְאֵכֶם וְהִיצָא מִפִּיכֶם

מדינתה : כ ואמר להן
 משה אם תעבדון ית
 פתגמא הדין אם תזדרזון
 קדם עמא דיי לקרבא :
 כא ויעבר לכון כל דמורו
 ית ירדנא קדם עמא דיי
 עד דיתכף ית בעלי
 דבבוהי מן קדמוהי :
 כב ותתפבש ארעא קדם
 עמא דיי ובתר כן תתובון
 ותהון זכאין מן קדם יי
 ומישראל ותהי ארעא
 קדא לכון לאחסנא קדם
 יי : כג ואם לא תעבדון כן
 הא חבתון קדם יי ודעו
 חובתכון די תשפח
 יתכון : כד בנו לכון קרוין
 למפלכון ותמרון לענכון
 ודיפוק מפוסכון

רשי

אבן עזרא

באה גחלתנו. כבר קבלנו בעבר
 המזרחי (ו) : (כד) לצנאכם. תיבה זו מגזרת
 לנה ואלפים כלס שאין בו אלף מפסיק בין
 נוין ללד. ואלף שבא כאן אחר הנוין
 במקום ה"א של לנה הוא (ז). מיסודו של רבי משה
 הדרסן למדתי כן : והיוצא מפיכם
 תעשו. לגבוה שקבלתם עליכם לעבור למלחמה
 עד כזו וחלוק שמה לא בקש מהם אלא
 ונכבשה ואחר תשובו והם קבלו עליהם עד
 התנחל הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן

ולמעלה : כא עד הורישו. השם (לכ) :
 כב לפני ה'. כי שם הארון (לג), לפני ד'
 כאשר פירשתי (לד) כי לעולם הוא לשבח (לה) :
 כד אלף לצנאכם נוסף (לו) כמו והאזניהו

במקום ה"א של לנה הוא (ז). מיסודו של רבי משה
 הדרסן למדתי כן : והיוצא מפיכם
 תעשו. לגבוה שקבלתם עליכם לעבור למלחמה
 עד כזו וחלוק שמה לא בקש מהם אלא
 ונכבשה ואחר תשובו והם קבלו עליהם עד
 התנחל הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן

יהל אור

לשכה ופעמים לגנאי ומלות לפני ה' הוא תמיד לשבח :
 (לו) הראוי ללחכם, אלא שאלף עיין הפעל נמשך
 ככה החולם והאלף שאחר הנוין נוסף :

(לכ) כי הכנוי מיוחס אל השי"ת המזכר לפיל :
 (לג) פי' הארון ששם העדות לפני ה' :
 (לד) שמות (עו לד) : (לה) כי מלת לפני פעמים הוא

מנחת יהודה

ז) כל צאן שבסקרא, אלף מפסיק בין נוין לצדי"ק,
 ופי' מזה שאין בין הנוין והצדי"ק שום הפסק. תיבת
 רשי ז"ל שהם שני שרשים בענין אחד, צאן נס צננה,
 ומן צאן יאמר צאנכם ומן צננה יאמר צנאכם כהתחלפות
 ח"א כאל"ף, כמו שתאמר סמכלה צאן מכלאות
 צאן, ועיין רשי"י (תה' ח' ח') כי לדעתו יש הבדל בין
 צאן ובין צנח, כי צאן הוא שם דבר אל תפין, וצנח

היורדן שהוא לצד מערב : (ו) עיין ברסכ"ן שכתב, ואינו
 חזון שידברו כן לפני משה לאמר כבר קבלתם, כי איננו
 בידם אבל כרצונו חזרו תלוי ולא קבלוה עד שיתנגה
 לחם, אבל אמרו זאת דרך בקשה, ופעם כי באה אלינו,
 שהיא ראויה לנו יותר משאר שבטים לפי שארץ סקנה
 הוא ולנו סקנה רב יותר מכל השבטים, או הפעם שאנחנו
 רוצים בה, ואין שאר השבטים חשצים בארץ הזאת כלל :

אונקלוס

במדבר לב משות קמג 285

תַּעֲשׂוּ: כה ויאמר בני גד ובני ראובן
אל משה לאמר עבדיך יעשו
כאשר אדני מצוה: כי טפנו נשינו
מקננו וכל בהמתנו יהיו שם בערי
הגלעד: כי ועבדיך יעברו כל חלוצי
צבא לפני יהוה למלחמה כאשר
אדני דבר: כה ויצו להם משה את
אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון
ואת ראשי אבות המטות לפני
ישראל: כט ויאמר משה אליהם
אם יעברו בני גד ובני ראובן
אתכם את הירדן כל חלוצי
למלחמה לפני יהוה ונכבשה
הארץ לפניכם ונתתם להם את
ארץ הגלעד לאחזה: ל ואם לא
יעברו חלוצים אתכם ונאחזו

תעבדון: כה ויאמרו בני
גד ובני ראובן למשה
למימר עבדיך יעבדון
כמא די רבנני מפקד:
כו טפנא נשינא ניתנא
וכל בעירנא יהון פמן
בקרנא גלעד: כו ועבדיך
יעברון כל מזרו חילא
קדם עמא די לקרבא
כמא די רבנני ממלל:
כה ופקיד להון משה ית
אלעזר כהנא וית יהושע
בר נון וית רישי אבות
שכמא לפני ישראל:
כט ויאמר משה להון אם
יעברון בני גד ובני ראובן
עמכון ית ירדנא כל
דמזרו לקרבא קדם עמא
די ותחבש ארעא
קדמיטון ותתנון להון
ית ארעא דגלעד
לאחסנא: ל ואם לא
יעברון מזרין עמכון
ניתננו ביניטון בארעא

אבן עזרא

רש"י

עשו ח: (כה) ויאמר בני גד כלם כאיש אחד פ: (כח) ויצו להם. כמו עליהם ועל תתנו להם, והוי"ו כסה רפה בלשון ישמעאל (מ), כי כן משפט הלשון: ל ונאחזו בהבכם. חלק להם כבוד (מא) כי הטעם אם לא יעברו חלוצים תולידכם עמכם בעל כרחם ונאחזו (מב), או אם יתנחמו ונאחזו

קרני אור

יהל אור

[א] נראה שבספרו של הראב"ע מלת חלוצ, הסו"ת בקמץ, ולכך פי' בו שמסר הנכסך, פי' מאחר שמלת חלוצ בקמץ חנינה סמוכה למלת לבא, ונשאר מלת לבא לבדה ואין מובן לה, לכך הוצרך לומר שסר הנכסך מלת חלוצ פעם אחרת, אבל בספריו מלת חלוצ הסו"ת בשו"ת פתח כמשפט כל סמוך ואינו מסר חלוצ חלוצי מלת חלוצ היתה בקמץ הסו"ת כמברנו סט"ל, ונראה ברור שבספרו של הראב"ע והמזקוני מלת חלוצ חלוצי מלת חלוצ חלוצי, ובעל עורה לכבין כתב שט"ס יש בציון, וציון כ"ז צ"ל על פי כ"ט

מנחת יהודה

שם הפעולה (שאפריי'): (ה) כפ"ש בס' יהושע: פ) ע"כ ויאמר בל"י:

בְּתַכְכֶּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן : לֹא וַיַּעֲנוּ
 בְּנֵי־גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְאמֹר אֵת
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עַבְדֶּיךָ כִּן
 נַעֲשֶׂה: לֵב נָחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים
 לְפָנֶי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ אַחֲזֶת
 נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן : לֵב וַיִּתֵּן
 דָּהֵם מִנְּשֵׂה לְבְנֵי־גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן
 וְדַחֲצִי שִׁבְט־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף אֶת־
 מַמְלַכֶּת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־
 מַמְלַכֶּת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאֶרֶץ
 לְעַד־יָהּ בְּגַבְלֹת עַרְי הָאֶרֶץ סָבִיב :
 לֹא וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֹד אֶת־דִּיבּוֹן וְאֶת־
 עַטְרוֹת וְאֶת עַרְעֹר : לֵה וְאֶת־עַטְרוֹת
 שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזֹר וַיִּגְבְּהָהּ : לֹא וְאֶת־
 בֵּית נַמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֹן עַרְי מִבְּצָר וּגְדַרְת
 צֹאן : לֹא וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא

דְּכַנְעָן: לֹא וְאֶתִּיבוּ בְנֵי גֹד
 וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמִיטַר יַת דִּי
 מְלִיךָ יִי לְעַבְדֶּיךָ כִּן
 נַעֲבֹד : לֵב נָחֲנָא נַעֲבֹד
 מִזְרֵין קָדָם עֲמָא דִּי
 לְאֶרְעָא דְכַנְעָן וְעֲמָנָא
 אַחֲזִידַת אַחֲסַנְתָּנָא
 סַעֲבָרָא לַיַּרְדֵּן נָא:
 לֵב וַיִּהְיֶה לְהוֹן מִשֶּׁה לְבְנֵי
 גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְפִלְגָנוֹת
 שִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה בֶּר יוֹסֵף
 יַת מַלְכוּת סִיחֹן מֶלְכָא
 דְאֱמֹרָא וַיַּת מַלְכוּת
 עֹג מֶלְכָא דַמְתָּנִן אֶרְעָא
 לְקַרְוָהָא בְּתַחֲוּמֵין קַחֲי
 אֶרְעָא סַחֹר סַחֹר:
 לֹא וּבְנוּ בְנֵי גֹד יַת דִּיבּוֹן
 וַיַּת עַטְרוֹת וַיַּת עַרְעֹר:
 לֵה וַיַּת עַטְרוֹת שׁוֹפָן וַיַּת
 יַעֲזֹר וַדְמָתָא: לֹא וַיַּת בֵּית
 נַמְרָה וַיַּת בֵּית הָרֹן קַרְוִין
 כַּרִי כֹן וְחֶשְׁבּוֹן דְעֵן:
 לֹא וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ יַת

בְּתַכְכֶּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן : לֹא וַיַּעֲנוּ
 בְּנֵי־גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְאמֹר אֵת
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עַבְדֶּיךָ כִּן
 נַעֲשֶׂה: לֵב נָחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים
 לְפָנֶי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ אַחֲזֶת
 נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן : לֵב וַיִּתֵּן
 דָּהֵם מִנְּשֵׂה לְבְנֵי־גֹד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן
 וְדַחֲצִי שִׁבְט־מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף אֶת־
 מַמְלַכֶּת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־
 מַמְלַכֶּת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאֶרֶץ
 לְעַד־יָהּ בְּגַבְלֹת עַרְי הָאֶרֶץ סָבִיב :
 לֹא וַיִּבְנוּ בְנֵי־גֹד אֶת־דִּיבּוֹן וְאֶת־
 עַטְרוֹת וְאֶת עַרְעֹר : לֵה וְאֶת־עַטְרוֹת
 שׁוֹפָן וְאֶת־יַעֲזֹר וַיִּגְבְּהָהּ : לֹא וְאֶת־
 בֵּית נַמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֹן עַרְי מִבְּצָר וּגְדַרְת
 צֹאן : לֹא וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבּוֹן וְאֶת־אֶלְעָלָא

תנאס מנה אלעזר ויהושע י) כמו ה' ילחס
 לכס יא) : (לכ) ואתנו אחזת נחלתנו.
 כלומר צידנו וזרשותנו תהי אחזת נחלתנו
 מעבר הזה יא) : (לו) ערי מבצר וגדרות
 צאן. זה סוף הפסוק מוסב על תחלת הענין
 להיות ערי מבצר וגדרות לאן :

אור
 שרשו יחו, במשקל יסף, שממלת יסף תאמר ונאספו, כן זה
 ששרשו אהו, אהה לומר ונאחזו: (מה) וכאילו היה שרשו
 יחו, ונתהלפה באל"ף: " : (מו) הזקו דכריהם שנית :
 (מו) פי" טו"ן אית"ן לרבים מדכריס : (מה) מאותיות
 מקורי רש"י

יא) שמות י"ל י"ד :
 פסוק

בתככם (מג) ובאת זו הסלה כמשפט בעלי
 היו"ד (מד) כי אותיות אהו"י מתחלפים (מה) :
 לא ויענו בני גד. שנית חזוק (מו) : לב נחנו.
 הוא העיקר (מו) ואל"ף אנחנו נוסף (מה) ולא
 הזכיר עד עתה חצי שבט מנשה, בעבור היותו
 ויבנו בני גד את הערים הללו

יהל
 ולא בארץ הגלעד : (מג) פי' אם עברו חלוצים ויתנחמו
 לכלי קחת מעבר לירדן ונאחזו בתוככם בארץ כנען, או
 פי' אם יתנחמו ולא יעברו חלוצים ונאחזו בתוככם
 בארץ כנען ויעברו חלוצים אתכם : (מד) כאילו היה
 מנחת יהודה

י) ועל הציווי הזה סינה אלעזר ויהושע, איך יתנהגו עם
 בני גד ובני ראובן בחלוקת הארץ: י) מעבר המורחי :
 14 18

אונקלוס

במדבר לב מטות

קמד 287

וְאֵת קִרְיָתַיִם: לַח וְאֵת נְבוֹ וְאֵת בְּעַל
 מְעוֹן מוֹסְבַת שֵׁם וְאֵת שְׁבַמָּה
 וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֵת שְׁמוֹת הָעָרִים
 אֲשֶׁר בָּנוּ: מִפְּטִיר לַט וַיִּלְכוּ בְּנֵי מְכִיר
 בֶּן מִנְשֶׁה גִלְעָד וַיִּלְכְּדוּ וַיֹּרְשׁוּ
 אֶת־הָאָמְרִי אֲשֶׁר־בָּה: מ וַיִּתֵּן
 מִשֶּׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמְכִיר בֶּן־
 מִנְשֶׁה וַיֵּשֶׁב בָּה: מֵא וַיֵּאִיר בֶּן־

חֲשַׁבּוֹן וְיֵת אֶלְעָא וְיֵת
 קִרְיָתַיִם: לַח וְיֵת נְבוֹ וְיֵת
 בְּעַל מְעוֹן מְקַפֵּן שְׁמָהֵן
 וְיֵת שְׁבַמָּה וְקָרוֹ בְּשְׁמָהֵן
 יֵת שְׁמֹת קִרְיָא דִּי בְנוּ:
 לַט וַאֲזִלוּ בְּנֵי מְכִיר בְּרִ
 מִנְשֶׁה גִלְעָד וְכַבְּשׁוּהָ
 וַתִּרְיֶךְ יֵת אֶמְוִרָאָה דִּי
 בָּה: מ וַיְהִיב מִשֶּׁה יֵת
 גִּלְעָד לְמְכִיר בְּרִ מִנְשֶׁה
 וַיִּתֵּב בָּה: מֵא וַיֵּאִיר בְּרִ
 מִנְשֶׁה אֶזְרַל וְכַבְּשׁ יֵת

אבן עזרא

רש"י

חצי השבט [ב]: ל"ח ואת נבו. יתכן שהוא הר
 נבו ששם נקבר מיטה (מט), כאשר אפרש:
 מוסבות. אלה הערים הוסבו שמותם, וכן
 שבמה (ג) [ג]: ל"ט ויורש. יש אוטרים כי מכיר
 חי היה (נח) ולפי דעתי שמלת ויורש שבה אל
 הנבור שהיה במשפחה (נכ): מ ושעם למכיר בן
 מנשה. לבני מכיר (נג) במ: ויאמר יהודה לשמעון
 אחיו (שופ' א ג) (נד): מא ויאיר בן מנשה.
 הוא משפחת יהודה (נה) ל"ז כן כתוב (נו) כי
 חצרון (נז) לקח בת מכיר בן מנשה והוליד
 ממנה שנוב, ושנוב הוליד את יאיר שהיו לו
 הערים בערי הגלעד, ונקרא על שם משפחת אמו, גם יש
 כהנים שנקראו על שם בני ברזילי
 הגלעדי כי בן כתוב (נח) ואין פה מקום ליטאול איך לקח
 יאיר נחלה עם שבט אחר (נט), כי

(לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות
 שם. נבו ובעל מעון שמות עבודת
 כוכבים הם. והיו האמוריים קורים עריהם
 על שם עבודת כוכבים שלהם. ובני
 ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים וזהו
 מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם
 אחר (יב): ואת שבמה. בנו שבמה (יג) והיא
 שבט האמורה למעלה (יד): (לט) ויורש.

כתרגומו ותרין. שתיבת ירש משמשת שתי
 הערים בערי הגלעד, ונקרא על שם משפחת אמו,
 הגלעדי כי בן כתוב (נח) ואין פה מקום ליטאול איך לקח
 יאיר נחלה עם שבט אחר (נט), כי

קרני אור

יהל אור

על כל סלון למלחמה ששם מלת סלון נקמץ: [ב] וקרמב"ן
 פי' כי עתסלק לא שאלו שצט מנשה סלק בלומה סלרן,
 אבל כאשר סלק סלרן לשני הסנטים, רחש שהיא חרץ
 גדולה יותר מן סלרן להס וביקש מי שילכס להמנחל עמכס
 וסיו חנשים בצבס מנשה שרצו בה, ופי' ולמלי שצט מנשה
 סלק מהס, כי לא סיו סלרי, סלא סיו סלא ב' משפחות,
 משפחת המכירי ומשפחת הגלעדי, ועדין כשאלו שסס,
 כי שמוכה בתי סצות סיו: [ג] עיין מנחת יסדיה סות

האמנתי"ן, וכן פי' הח' ז"ל (ברא' מז יא) "נחנו בלא
 אל"ף והוא האמת" ועיין ביאורי שם, ועיין רב"ח מה
 שביאר בזה: (מט) וכן תרגם יוב"ע, יה בית קבודתיה
 דמשה: (ג) הוסבה שמה: (נח) וע"כ אמר ויורש בלסון
 יחיד, כי הוא שב על מכיר, וכ"כ אח"ז ויתן משה את
 הגלעד למכיר בן מנשה: (נב) ועליו אמר ויורש:
 (נג) וכן פי' הרמב"ן: (נד) ופי' בני יהודה לבני
 שמעון: (נה) ונקרא בן מנשה בעבור אמו שהיתה
 ממשפחת מנשה: (נו) (כד"ה א ב כה): (נז) שהיה בן פרץ בן יהודה:
 (נח) (בעזרא ב סח נחמיה ז סג), ומכני הכהנים בני חציה בני הקון בני ברזילי אשר לקח מבנות
 ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שם:

מנחת יהודה

מקורי רש"י

(יב) פסוק י"ג:

יב) ויהיה לפי זה מה שאמר הכתוב ויקראו בשמות את
 שמות הערים אשר בנו, על כולם יאמר, חרץ סנבו ובעל
 סלרן, והנה כאשר הגלת תגלת פלאסר סלך אשור לראבני ולנדי, חזרו סזאב וישבו בארצם ובעריהם, וחזרו לקרותם
 בשמות הראשונים, לכן נראה כי פי' מוסבות שם, שאלו הערים כולם היו מוסבות שם, שהסב סיחון אה שסם הראשון
 לשם אחר שלא נודע לנו, ואלה שזכר הכתוב היו שמותם הראשונים כאשר היו ביד מואב, ובני ראובן קראו להם
 בשמותם הראשונים אשר היו להם מתחלה, ולפיכך לא אמר הכתוב ויקראו שמות לערים, אלא ויקראו בשמות: (יג) ואינת
 דבוקת אל מוסבות שם, רק עם ובני ראובן בנו, וביאורו ובני ראובן בנו את חשבון ונר ואת נבו ובעל מעון (שהיו
 מוסבות שם) ואת שבמה, ודעת הרמב"ע אינו כן:

במדבר לב משות

אונקלוס

מְנַשֶּׁה הַלֵּךְ וַיִּקְבַּד אֶת־חֻותֵיהֶם
 וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חֻות יֵאִיר: מִב וְנִבַח
 הַלֵּךְ וַיִּלְכַּד אֶת־קִנְת וְאֶת־בְּנֵיתֶיהָ
 וַיִּקְרָא לָהּ נִבַח בְּשֵׁמוֹ: פ פ פ

כַּפְרָנִיהוּן וַיִּקְרָא יִתְהֶן
 כַּפְרָנִי יֵאִיר: מִב וְנִבַח אֶזְל
 וְכַבֵּשׂ יֵת קִנְת וַיִּת
 כַּפְרָנִיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבַח
 בְּשֵׁמָהּ: פ פ פ

סְדוּמָא רִמָּח

ק"כ. כק"י יק"כ. עיב"ל סימן: ומפטירין דכרי ירמיהו בירמיהו סימן א':

אבן עזרא

רש"י

ארץ כנען היא הנחלקת (ס), ולא ארץ האמורי שהוא מעבר לירדן מזרחה (סא), כי יש אמורי בארץ כנען, והוא היה התקיף מכל שבעת גוים (סכ): חוותיהם. פירושו לפי מקומו כמו קריות (סג) [ד]:

חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא טירוד וטירוד (יד): (מח) חוותיהם. כפרניהון (סו): ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בניס קראם בשמו לזכרון: (מז) ויקרא לה נבח. לה אינו מפיק ה"א (מ). וראיתי זיסודו של רבי משה אדשן לפי שלא נתקיים לה שם זה (ח) לפיכך הוא רפה. שמשמע מדרשו כמו לא. ותמכי מה ידרוש בשמי תיבות הדומות לה ויאמר לה צעו יג) לבנות לה בית יח) (יד): חסלת פרשת משות

קרני אור

יהל אור

יג: [ד] עיין יהל אור, ושמו "סי" כמו ויאספו פלשתים לביט (פ"ב כג יח) וסימלס יו"ד למ"ד הפעל בוי"ו, והגש סי"ז על פסוק יו"ד עין הפעל (נתס"ט):

(ס) כנורל: (סא) פ"כ לא הקפידו שיתמרב נחלת בן יהודה כנחלת מנשה: (סב) עיין (למעלה יד כה): (סג) ואונקלס ויוב"ע תרגמו כפרניהון, והוא משם כפר בעברית, ובא בארמית על הערים הקטנות:

מנחת יהודה

מקורי רש"י

יד) באור מלת "תירוך" גירוש תרגום ויגרש את האדם (ברא' ג' כ"ד) ותרך ית אדם: (סו) וכן ת"א ויוב"ע: (סז) ה"א ברפה: (ז) לאחר פיתוק: (ח) עיין ברמב"ן מה שיתסח עליו ויאמר, חרי תרב (רש"י ז"ל) אוצר בלום לתורת להלכות ולאגדות ואשתמשתיה זו מה שאסרו במדרש רות, ואנכי לא אחי' כאחת שפחותיך, אמר לה ח"ו אין את מן האמהות אלא מן האימהות, ודכוותיה ונבח הלך וילכד את קנת ויקרא לה נובח בשמו מלמד שלא עמד לה אחיו השם, ועוד יביא מג' סנהדרין, מדרש מן חסרון חספיק, עיי"ש ועיין במיני תרגומא מה שהעיר על הדמב"ן ז"ל:

יג) חת ב"י: (יד) זכריס ה' י"ט:

במדבר לג מסעי

אונקלוס

דג א אֱלֹהֵה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעִבְיָתָם

א אֱלֵין מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 דִּי נִפְקוּ מֵאֶרֶץ א
 דְּמִצְרַיִם לְחִילֵיהוּן בְּיָדָא

אבן עזרא

רש"י

א אלה מסעי. כאשר חנו בני ישראל בערבות סואב וישבו שם חדשים עד שבנו הערים הנזכרים (ב), ולא חזו ששם כי אם אחרי (ה*)

(ח) אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו. להודיע חסדיו של מקום. שאע"פ שגזר עליהם לטלמלם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נתיים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה. שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתיים מסעות. לא מהם י"ד שכלם היו בשנה ראשונה

יהל אור

(ה) פי' עד שזנו בני ראובן וגד וחזי מנשה במקומות הנזכרים, שהם גדרות טאן וערים: (ה*) זכריס ה"ב